

Az érzékszervek jelentősége a vakok oktatásában.

Irta: Lovács József, a vakok intézetének igazgatója Szegeden.

Első közlemény.

Hazánkban még oly kevésbé ismeretes a vakok oktatásának ügye, hogy nemcsak a nagy közönség, de számos különben kiváló pedagógus sincs kellőképp tájékozódva az iránt, mily nehéz és fárasztó munkát kell nap-nap után végezniök azoknak, akik a vakok oktatását választották életfeladatukul; s mily gonddal, aprólékossággal jár a vakok meglévő érzékszerveinek ápolása és fejlesztése, ha azt akarjuk, hogy fogyatékosságuk ellenére is munkaképes embereket neveljünk belőlük.

Midőn a vakok érzékszerveinek jelentőségéről kívánok értekezni, teszem azt azzal az őszinte óhajtással, vajha sikerülne felköltenem tanférfiaink és ügybarátaink szives érdeklődését a vakok oktatásügye iránt.

Az éperzékű embereknél általában 5 érzékszervet szokás megkülönböztetni. Tágabb értelemben véve, bátran mondhatnók azonban azt is, hogy a vakoknak hasonlóképen 5 érzékszervük van, amennyiben a typhlopedagógia (a vakok pedagógiája) azokat is vakoknak tartja, akiknek van ugyan még némi fényérzékük, de azt csak a legminimálisabb mértékben tudják érvényesíteni; az úgynevezett abszolút vakoknál pedig, jelesül a vakon születteknél és az egészen zsenge korban megvakultaknál, egy sajátságos érzőképesség szokott kifejlődni, melyet sokan *hatodik érzéknek*, a typhlopedagógusok pedig *akadályérzéknek* neveznek.

Mint hogy azonban az akadályérzékkel alább egy külön fejezetben egyébként is részletesen kívánok foglalkozni: lássuk előbb az ismert érzékszerveknek typhlopedagógia jelentőségét.

1. *A fényérzék.* Ugy hiszem, mondanom is felesleges, hogy a vakok oktatása terén a fényérzés szervének, a szemnek a legkevesebb, úgyszólván semmi jelentősége sincs. A látás szervének a vakok oktatása terén csupán annyiban lehetne némi jelentéktelen szerepe, amennyiben a világtájak szerint való térbeli tájékoztatásnál a tanár néha-néha segítségül vehetné azt is, megkérdezhvén a fényérző növendékétől, hogy mely oldalról látja most a napot. Ez azonban szinte felesleges, mivel az arc idegei amugy is megérik a nap hőkisugárzását.

A vakok intézetében a gyermek szemére, azt mondhatjuk, semmi szükség sincsen, sőt mondhatom, hogy az intézetek tanárai sokkal inkább szeretik osztályaikban az abszolút vakokat, mint az úgynevezett gyengéltakat. Nevezetesen az ilyen gyermekek igen gyakran támaszkodnak csekély fényérzékükre, aminek azután rendszerint az a következménye, hogy tapintóképességük felette sokáig fejlődik ki, szemükkel pedig még a megtapintható csekély területet sem képesek áttekinteni, ami azután csökkenti a tanítás eredményét.

A fény, a világosság az abszolút vakok fogalmi körén kívül esnék, miért is az ilyen gyermekek előtt a fénynek és a látást igénylő dolgoknak bárminemű magyarázgatása teljesen meddő kísérlet. Hogy azonban ők a fénynek és látásnak mibenlétére mégis mily módfelett kíváncsiak, azt érdekesen illusztrálja a következő eset:

A vakok budapesti orsz. intézeténél való működésem ideje alatt egyik kartársam fizikai előadásán történt, hogy egy ilyen teljesen vak növendék a következő kérdéssel fordult hozzám: «Nemde a fűtött kályha is világít?» «Miből következteted fiacskám?» «Abból, felel a kis tudálékos növendék, mivel éppen úgy érzem a kályha kisugárzó melegét, mintha csak a nap sugara érintenék arcomat. A napról pedig tudom, hogy nagy a világító képessége, mert nemcsak a mi egész földünket világítja meg, hanem még más bolygókat is.» Mikor azután kollegám gyengéden felvilágosította őt tévedéséről, restelkedésében-e, avagy talán afelett való bánatában, hogy ő a fény mivoltát soha meg nem fogja érthetni, könnyek tödultak szeméibe.

2. *A hallás.* Amily jelentéktelen szerepe van a vakok oktatásában a szemnek; ép oly nagy szerep jut a hallás szervének, a fülnek, mivel ezzel szerzi meg a vak ismeretei-

nek legnagyobb részét. Halló-szervével szerzi zenei tudását, nyelvbeli készségét, szerzi műveltségének és úgyszólván társadalmi létezésének is az alapját. A hallás szervéről különben is többen állítják, hogy egyenlő értékű az a szemmel. És lássék bár ez az állítás kissé merésznek, annyi legalább is bizonyos, hogy intenzitás dolgában legközelebb áll a látó-érzékhez. Ennek igazságát mi látjuk talán legjobban, akik a vakok oktatásával foglalkozunk.

Kizárólag oktatási szempontból itélve tény az, hogy a halló vak lelkével mindenkor szabadon és egyenesen érintkezhetünk, míg a látó siketnémáéval csak kerülő uton és korlátoltan tudunk közlekedni. De ha talán mögötte marad is némileg a halló-érzékünk a látó-érzéknek, a kedély világában őt illeti az első hely. Ezt különösen az a körülmény igazolja, hogy a vakon születetteknek kedélyvilága mindenkor derültebb, mint a született siketnémáké, noha utóbbiak a hangok világának kivételével a természet minden szépségében gyönyörködhetnek.

Nagy tévedés volna azonban azt hinni, hogy a vakoknak élesebb hallásuk van talán, mint az éperzékűeknek, mert ez ellenkeznék az élettan törvényeivel is. A vakok között úgy lehetnek siketek vagy tompa hallásuak, mint ahogy a látók között vannak, sőt köztük talán még inkább, amennyiben megtörténhetik, hogy vakságuk agybetegség következtében támad, ami igen könnyen vonhat siketséget, sőt esetleg gyengeelméjűséget is maga után. Téves felfogás, hogy amit a természet egyik oldalról elvesz, azt más oldalról kétszeresen pótolja. Vannak mindenesetre kivételek is, de az ilyen szórványos esetekből szabályt alkotni nem lehet, annyival inkább nem, mert több mint valószínű, hogy az ilyen éles hallással rendelkező vakok látóknak is ilyenek lettek volna. A rendszeres hallásfejlesztő gyakorlatok alól pedig még az ilyen éles hallásuak sem vonhatják ki magukat, mert szükségessé teszi a zenén kívül a szabadban való tájékozódás megszerzése, mely nélkül a vak egyáltalán nem lehet el.

De hogy azután az ilyen kiváló füllel megáldott vakok bámulatos zenei hallásra tesznek szert, az bizonyos. Ilyen gyermekekkel több ízben tettem kísérletet olyformán, hogy egyszerre ütöttem le a zongorának mély és magas hangjai közül billentyüket anélkül azonban, hogy összhang kelet-

kezzék. És az ekként, mintegy szándékosan támasztott leg-sértőbb hangzavarból is egész könnyűséggel tudták felismerni a leütött hangok neveit, megmondva pontosan azt is, hogy melyek voltak a kontra, a nagy, a három és a négy rovatu oktávából valók. Hasonlóképp meg tudták egész határozottsággal mondani a leejtett pénznek, gombnak, vagy üveg-cserépnek zenei hangját is; de ilyen jó fülű 160—200 növendék közül alig találkozik 3—4.

A járatlan ember főleg abból következtet a vakok éle-sebb hallására, hogy a vak, ha valakivel már több ízben beszélgetett, évek mulva is felismeri őt a hangjáról. Nyilván-való tehát, hogy a laikus az emlékező tehetséget összetéveszti a hallóképességgel. Annak oka, hogy a vak felismeri az embereket hangjukról és megkülönbözteti a különféle zöre-jeket, melyekből a körülötte folyó cselekményekre elég pon-tosan tud következtetni, nem annyira élettani, mint inkább lélektani alapon keresendő, mert a vak fogalom-alkotása és képzettársítása legnagyobbbrészt hangbenyomásokon és a tapintáson nyugszik. A látó ember is képes felismerni az egyes hangszíneket és a támasztott zörejeket, de neki arra nincsen szüksége, hogy akár az emberek hangját, akár a tűzoltók szerkocsijának dübörgő zörejét emlékezetében tartsa; mert neki elég csak egy röpke pillantást vetni arra, ahonnan a hangot hallja és azonnal tisztában van a körülötte tör-ténő cselekménnyel, vagy azonnal felismeri az őt megszólító és feléje közelítő egyént. A vak ember azonban, fájdalom, nincs ilyen kedvező helyzetben, őpusztán csak a fülére, tapintó-érzékére és emlékező tehetségére van utalva.

A természet az ő örök törvényétől el nem tér. A vak gyermek hallóképessége vagy bármely érzékszerve szintén semmivel sem jobb a látóénál, ennél fogva feltétlenül szük-séges, hogy érzékszerveit és velük kapcsolatosan emlékező tehetségét fokozatosan és rendszeresen fejlesszük.

A vakok különleges hallásfejlesztő gyakorlatai, mint-hogy kétféle célt szolgálnak, két körre is oszlanak, úgy-mint: *a tájékozódó képesség előmozdítását célzó hallási gyakor-latokra és a zenei hallás kifejlesztésére irányuló hallási gyakor-latok körére.*

A tájékozódó képességet előmozdító hallási gyakorlatok-nak azonnal meg kell kezdődniök, mihelyt a növendékek az

intézet kötelékébe lépnek, vagyis mindjárt az előkészítő fokon és a következőkre kell kiterjeszkedniök:

1. A hangok színére (emberi, zenei, állati és zörejangokra).

2. A hangforrás irányára és távolságára.

3. A hangot adó testek anyagára és alakjára.

A tájékozódó képesség kifejlesztésére irányuló hallási gyakorlatokat rendszerint azzal kezdjük, hogy csendben elhelyezzük növendékeinket az osztály egyik részében úgy, hogy egymással ne érintkezhessenek. Egyet közülök, anélkül, hogy tudnák kit, kiállítunk az osztálynak az elhelyezett növendékektől legtávolabb eső falához és meghagyjuk neki, hogy az ő természetes hangját hangoztassa. Ezután felszólítunk valakit az elhelyezett növendékek sorából, hogy nevezze meg, ki volt a hangot adó növendék. Ha nem találja el: másikat kérdezzük meg, s ha igen, akkor másikat állítunk a hangot adó helyébe és ezt mindaddig ismétljük, amíg valamennyien felismerik egymást hangjukról.

Ezt követi a hangforrás irányának meghatározása, melyet a felszólított gyermek kinyújtott jobb kezének mutató ujjával jelez, aszerint, amint a hangot adó növendék helyét változtatja. Majd pedig a hangforrás távolságát ítéltetjük meg velük lépések száma szerint. S ha azután ezekben a gyakorlatokban már kellő jártasságra tettek szert a növendékeink, akkor ugyanezeket a gyakorlatokat nagyobb teremben (tornaterem), majd az udvaron, a kertben és végül a szabadban gyakoroltatjuk, ahol a növendékeket megfigyelő munkájukban már egyéb zörejek is akadályozzák, amelyekkel szintén megismertetjük őket. A szabadban végzendő hallásgyakorlatoknál a hangforrást is váltogatjuk csengővel, kolomppal, dobbal, csörgővel, kereplővel stb.

Végül összekötjük gyakorlatainkat alkalmas tornajátékokkal, melyeknél a futó növendéket a másíknak nyomon kell követnie és esetleg el is fognia.

Ezeket a gyakorlatokat követi a leejtett testek anyagának hangzásuk után való meghatározása. Itt kezdetben csak szegletes alakú, egyforma nagyságú és vastagságú tárgyakat ejtünk le előttük, egyrészt, hogy a tárgyak egy helyen maradjanak, másrészt, hogy a hangkülönbség annál feltűnőbb legyen, és eleinte magunk mondjuk meg anyagukat. Majd megismé-

teljük a leejtegetést, de most már a gyermekeknek maguknak kell felismerniök azok anyagát. Ezután egyszerre több tárgyat ejtünk le, és csak midőn már megnevezték anyagukat, akkor szedetjük fel azokat velük. Ezt követi a kör-, henger- és gömb- idomú tárgyak leejtése egyenkint, majd tömegesen, amikor már nemcsak a testek anyagát, hanem a gördülés irányát és meg- állapodásuk helyét is meg kell határozniök, a tárgyat fel kell keresniök és elő kell hozniök. A helyet illetőleg pedig ezek a gyakorlatok is úgy vezetendők mint az előbbiek.

A zenei hallás kifejlesztésére irányuló gyakorlatokat már kizárólag az ének- és a zeneórákon végeztetjük. Kiindulási pontul a hangok utánénekeltetése és a hangközök eltalálá- sának gyakorlása szolgál. A végcél tulajdonképen az volna, hogy a chromatikus hanglépcső bármely hangját hangoztatva, azonnal felismerje a vak annak nevét, továbbá hogy akár a hallott, akár az általa szerzett műveket önállólag legyen képes öszhangosítani és a nagyobb műveket hangszerelni.

A gyermek joga az iskolában.

Irta: Büchler Hugó Nagybecskerekéről.

Még mindig nagy a tábor a azoknak, akik a régi tanító- iskola mellett foglalnak állást és akik nem akarják megérteni a reformpedagógusok törekvéseit. A tanítóiskola csak tanít, csak ismereteket nyújt, tanulóit nem csoportosítja egyéniség, tehetség, típus szerint vagy más szempontból, nem ismer különbséget gyermek és gyermek között, sőt a gyermeket nem is ismeri el embernek, hanem csak alanynak, akinek kötelessége az iskola fegyelmének magát alávetni és az ismeretanyagot befogadni. Egyénítésnek, a hajlam és tehet- ség figyelembe vételének szükségességét a tanítóiskola nem ismeri. Annál kevésbbé tudja, hogy a gyermeknek is vannak jogai, melyeket épen ugy tekintetbe kell vennie a pedagógus- nak, mint a felnőttek jogait.

E törekvés nem új keletű; már Pestalozzi felismerte a gyermek egyéniségének fontosságát. A gyermeki lélek nagy ismerői felfedezték előttünk, hogy a gyermek élete, szellemi és lelki világának minden részecskéje különbözik a felnőttekétől. S csak mióta ezt, általánosságban bár, de tudjuk, azóta kezdjük észrevenni a gyermeket.

Van-e a gyermeknek valami joga az iskolában? Szabad-e neki valami, ami a szorosan vett iskolai fegyelem szabályaiban nincs meg vagy ami azokkal betű szerint nem egyezik? Szabad-e neki valamit követelnie, amit a tanterv vagy utasítás nem említ, meg nem szab vagy máskép szab meg? És ha van joga, miért van és meddig terjed az?

A gyermek a legteltesebb szabadság élvezése után, oly korban, midőn gondolat- és képzetköre alig terjed ki az iskola, a fegyelem, a kötelesség fogalmáig, oly korban, midőn tetszése szerint állhatott, ülhetett, szaladgálhatott vagy lefekhetett, kerül az iskolába. Orvosok és pedagógusok tapasztalatai és mérései bebizonyították, hogy a mozgás hiánya abban a korban, melyben arra leginkább volna szükség, hátráltatja a test egyenletes és gyors fejlődését. A pedagógiának a gyermek testi fejlődését az eddiginél nagyobb mértékben kell figyelembe vennie. Minden pillanatért kár, amelyet a gyermek nem a szabadban tölt; a tüdő a legjobban szellőztetett és a legtisztábban tartott iskolateremben sem működik oly hatalmasan, oly áldásosan, mint a szabad levegőn. Az ülés, ha még oly szabályos is, még mindig mögötte áll egészségi szempontból a szabadban való mozgásnak. Sok gyermeknek egyenesen szüksége van a jó levegőre, a gyakori testmozgásra, de az iskola megvonja ezt tőle vagy legalább nagy részben.

Sohase haragudjék a tanító, ha tanulója előadás kezdetén későn jön azért, mert gyermekességében a kirakatokat vagy a nyalka huszárokat nézte. Néhány percet nyert a szabad levegőn való tartózkodásból, ami egészségére jól hat, bár önkéntelenül teszi magával e jót. Rein, jenai tanár gyakorló iskolájában az ily későn jövő tanuló, ha mulasztott valamit, előadás végén ott marad, hogy pótolja a mulasztottakat. A pótlás minden valószínűség szerint hosszabb időbe kerül, mint amennyit a gyermek belépésekor mulasztott s így kénytelen a rendes iskolai időn túl legalább egy órával többet időzni zárt levegőben, mint társai. A gyermeknek ki

nem fejezett, de emberileg parancsolt joga van ahoz, hogy testének fejlődését jobban előmozdítsuk, mintsem hogy azt az ismeretek egy igen csekély adagáért megakasszuk. Egyébiránt minden mulasztást a folytonos ismétlésekkel, kikérdezésekkel úgy is lehet pótolni.

A testgyakorlati órákat a lehetőség szerint meg kell tartani s azokat semmiféle más tanítással nem szabadna helyettesíteni. Merénylet a gyermek ellen, hogy akkor, mikor vére kissé felpeszsdülhetne, erősebben keringhetne, padban kell ülnie és talán még meghajlított gerinccel írnia is.

Igen, meghajlított gerinccel! Mert még mindig nem vagyunk ott, hogy minden pad a gyermek nagyságának legyen megfelelő. A felsőbb hatóság megcsináltatja a padokat, de nincs nagy köszönet benne. Csak «körülbelül» megfelelők a padok. Így gyakran esik meg, hogy kisebb fiuk közé kerülvén 2–3 nagyobb, ezek beszorulnak a kicsi padokba és görnyednek; viszont nagyobb fiuk között a kisebbeknek nem lévén testükhöz mért padjaik, lábuk lelóg, egyensúlyukat gyakran elvesztik vagy csak félig ülnek és félig állnak. Hogy ez hosszú-hosszu hónapokon keresztül nem egészséges, az kétségtelen.

Az iskolai egészség kérdését kimeríteni nagyon nehéz. Számptalan apró eset fordul elő az iskolai életben, melyeknél alkalma van a tanítónak a gyermek testi életét megfigyelni és annak jólétét előmozdíítani. Ez a gyermeknek legegységibb joga. De követelhet a gyermek mást is, többet is: követelheti, hogy *rendszeresített iskolaorvosi* állások legyenek, melyeknek betöltői állandóan figyeljék az ő fejlődésüket, az iskolai élet befolyását és azonnal támogassák, gyógyítsák, oktassák őket.

Mindjárt a gyermek felvételekor tekintetbe kell venni a gyermek fizikai állapotát. Sápadt, vézna, fejletlen, abnormis fejű vagy bármely tekintetben testileg nem alkalmas gyermeket nem kellene felvenni, még ha be is töltötte a törvényes éveket. Kétes esetekben csak orvosi bizonyítvány alapján szabadna felvenni oly gyermeket, aki korának meg nem felelő testi állapotot mutat. Az iskolába először lépő gyermektől sok helyen nem kívánnak anyakönyvi kivonatot s így megtörténhetik, hogy 5–5¹/₂ éves korban írják be őket és merényletet követnek el ellenük akaratlanul a tanítók, de tudatosan a szülők.

A zsenge korú gyermek figyelme nem összpontosulhat úgy egyetlen tárgy köré hosszú ideig, mint a fegyelmezett észjárású felnőtté. A gyermek lelke, képzelőereje, mozgási ösztöne, játék iránt való hajlama, szereti a gyors változatos-
ságot és ha ezt nem nyújtja neki az iskola, a tanító, a tanulás tárgya, akkor az ő egyénisége áttöri a szigorú «nem szabad» korlátjait és figyelmét megosztja; eleintén még félig oda irányul a figyelme, ahová a parancs szól, de lassan-lassan szétszóródik s ide-oda szállong. Ne feledjük, hogy a gyermek erről nem tehet és hogy csak a legnagyobb erőmegfeszítéssel képes magát a gyermek annyira fegyelmezni, hogy figyelme másra ne terelődjék. Ezek az u. n. mintagyermek. Legyen a pedagógia tekintettel a gyermeknek ezen distributív (megosztó) figyelmére és ne lépjen fel követelőleg és büntetőleg ott, ahol a gyermeki lélek ismerete elnézést parancsol. Inkább keresse a pedagógus önmagában a hibát. Ha érdekessé tudja tenni tanítása anyagát, akár annak tárgyával, akár az ő módszerével, akkor kevésbé fog neki kellemetlenséget, zavart okozni a gyermekek figyelmének megosztása. De mindenestre számolnia kell a gyermekek lélkének ezen sajátos tulajdonságával, a figyelem gyorsabb kifáradásával. Egyénenkint is különböző a figyelem ébrentartásának időtartama és kifáradásának időpontja. Gyakorlat és éles megfigyelés a legjobb utmutató e tekintetben, mennyit kívánhat a pedagógus a zsenge kortól.

Igen fárasztó továbbá oly képzetek nyújtása, melyek csak a tanító egyéni felfogásából erednek, vagyis az egyéni képzeteké. Ezért és tekintettel épen a figyelem intenzivitásának kisebb voltára, sokkal kimerítőbben kell közvetíteni az individuális képzeteket, mint az általánosakat. A gyermek a kisebb korban csak egyénit, csak a saját lelki világát ismeri; később tágul képzetköre, tudata és kezd általánosítani. De az elemi iskolai korban, még mindig nem jutott el a gyermek képzelő tehetsége, ítélő képessége odáig, hogy rá nézve szellemileg-lelkileg messze álló egyének lelki világába beleképzelhetné magát és megértené, gyorsan megértené azt, ami tőle oly távol áll. Hiszen mi felnőttek is úgy vagyunk vele, hogy egyéniségünkől elütő költő, festő, szobrász, bölcsész gondolatait csak akkor értjük meg alaposan, ha azt kimerítően meg tudta velünk értetni. Annál inkább marad örök talány

a gyermek előtt oly képzet, mely nem került az ő köréből s melyet nem iparkodunk alaposan neki közvetíteni.

S ha azután elvárnók a gyermekeseregtől, hogy ezen, neki új és nem is alaposan megmagyarázott képzet szerint cselekedjék, nagyon igazságtalanok volnánk.

E képzetek közvetítésével nagy szerepe van a képzelet működésének. Szemlélet és képzelet, ez a kettő dolgozik legtöbbet a gyermek ismereteinek gyarapodásában. Régen elismert és sokat hangoztatott tény, hogy a gyermek képzelő ereje nagyon különbözik a felnőtt képzelő tehetségétől. A gyermek képzelete gyorsabb, élénkebb, de más irányú és a valótól rendkívül eltérő. Érdekes megfigyelni, mily munkát végez a gyermek képzelete pl. a képzettársításkor. Eddig szerzett ismeret, hallás, hamis analogia, hasonlóság, a kiejtett szó kezdő hangjai és még számos más külső és belső inger annyira befolyásolja a képzelőtehetséget, hogy annak sokfélesége, termékenysége egész tanulmány lehet.

Új képzetek közvetítésekor gondoljon a tanító a gyermek és felnőtt képzelőtehetsége közt mutatkozó nagy különbségre és ha a gyermek nem nyer elég szemléltetést az új ismeretek közvetítésénél, ha sokat várunk a fantáziájától, akkor hiányos, illetőleg hamis képzetet nyújtottunk. Joga van a gyermeknek ahhoz, hogy a pedagógus ezzel is törődjék és ne fárassza ki tanulói szellemét, képzelő erejét.

Ugyancsak ne hagyjuk figyelmen kívül a gyermeknek, főleg a kisebb gyermekeknek játék- és mozgási ösztönét. Szigorú szabályok szerint való merev testtartás, folytonos figyelem az idegeket megfeszíti és a testnek abnormális fejlődésére vezet. Tudjuk, hogy a gyermek alig-alig tud néhány percig mozdulatlan lenni; mozgási ösztöne a legkisebb kortól kezdve állandó cselekvésre készíti. Mi legyen e cselekvés? Már a csecsemő is hol ujjacskáival, hol ruhácskájával vagy vánkosának csücskével játszik; az 1—2 éves gyermek mindent szétszedeg, ront, bont, mindent játékszernek néz; a későbbi korban is egyedül a játék, a folytonos szaladgálás tudja a gyermeket érdekelni. Törvénybe nem ígatott, de a lélektan elemeinek ismeretét feltételező joga a gyermeknek, hogy játékában ne zavartassék meg ok nélkül. Tanítás közben is el-eljátszik a gyermek, amit nem lehet tőle nagyon rossz néven venni, ha kissé beleéljük magunkat az ő világába.

Nagy súlyt fektet az újabb pedagógiai irány a gyermekek *szólásszabadságára*. Bizonyos határig, amíg a fegyelem és a kellő tisztelet azt megengedi, legyen szabad a gyermeknek érzelmeit és gondolatait szabadon nyilvánítania. A gondolatnak és érzelemnek kifejezése jobban belevilágít a gyermek egyéniségébe, képességeinek megismerésébe, mint a szorosan vett iskolai fegyelem határai közt mozgó feleletek és viselkedés. Ha a gyermek nem érzi a rabság béklyóit, őszintébb és nyiltabb; ha nem kénytelen magára erőltetett feleleteket adni, hanem saját gondolatainak is adhat kifejezést, akkor igazi világát tárja fel. Legyen szabad a gyermeknek akkor is kérdeznie, mikor a tanító magyaráz; legyen szabad akkor is szólania, ha nem kérdezik, de csak az illem és a rend határain belül. Bizalmat, szeretetet, ragaszkodást, hálát, tanításunk mély gyökerű eredményét csakis hasonló érzelemnyilvánítással érünk el, már pedig tanító és tanítvány közt nem annyira a függés, az alárendeltség viszonya legyen meg, mint inkább a kölcsönös barátság, szeretet. Joga van a gyermeknek ahhoz, hogy panaszát meghallgassuk, felfogását megismerjük, hogy jobban tudjuk őt megítélni, igazságosabbak legyünk iránta és ne tartsuk őt rabságban.

Uj képzetek nyújtásánál is nagy szolgálatot tesz a gyermekek szólásszabadsága. Mindegyik tud valamit hozzáfűzni a hallottakhoz, tágul az ismeretkör, új fogalmak kerülnek felszínre, a megbeszélés alatt levő tárgy több oldalról nyer megvilágítást, egyik gyermek felszólalása buzdítja a másikat, együtt működik az egész osztály, érdekessé lesz a tanítás, olyanok is mernek egy-egy gondolatot nyilvánítani, akik egyébként nagyon félénkek voltak.

A reformpedagógusok a gyermekeket is embereknek tekintik, ha nem is kicsinyített embereknek, akikben ugyanazon érzelmek, szenvedélyek, erények és bűnök lakoznak, mint a felnőttekben, csak kicsinyített nagyságban és redukáltan, hanem egészen más egyéni tulajdonságokkal felruházott egyéneknek, kiknek érzelmeit, szenvedélyeit, erényeit és bűneit ki kell ismerni és csak azután ítélni fölöttük és nevelni őket.

Ez a gyermek emberi joga.

Az egyéni oktatási rendszerek.

A Pedagogical Seminary nyomán írta: Várnai Sándor.¹⁾

II.

Az egyéni oktatást megnehezítő okok közt első helyen áll az az aggodalom, hogy minden differenciált nevelés kaszt-szellemet teremt s ellenkezik a demokratikus elvekkel. Ez az ellenvetés azonban nem alapos, s másfelől nem szabad felednünk, hogy a demokratikus nevelés alaphibáját épp abban találjuk, hogy a népiskolák igen olcsók arra, hogy eredményes oktatással szolgálhassanak s azért mint *Holmes* megjegyzi, az oktatás, legalább Amerikában, mindaddig nem állhat feladata magaslatán, amíg a szülők el nem szánják magukat legalább megközelítőleg annyit fizetni a nyilvános iskolai oktatás fejében, amennyit gyermekeik magán-nevelésére áldoznak. Egy német pedagógiai író is megállapítja a «Hilfsschule» folyóiratban, hogy a mi Amerikában a speciális oktató-intézetek kifejlődését leginkább hátráltatta, az az, hogy abban az egyenlőségi eszmény sérelmét látták. Pedig tagadhatatlan, hogy amíg egyrészt a hibás vagy gyöngé értelmű gyermekek tanulmányozásában odáig jutottunk már, hogy nincs messze az idő, amikor a felfogás gyöngeségének neutrális okait is föl fogjuk fedezni Lugano szerint, addig másrészt semmi sem történt még arra, hogy a magasabb képességű gyermek fiziológiáját is megértsük és rá is kiterjesszük az individuális oktatás előnyeit.

Ez a kérdés átvezeti *Holmes*-ot arra, amit már *Petzoldt* szóvá tett: «*Sonderschulen für hervorragend Befähigte*» című tanulmányában, melyben a kivételes tehetségű tanulók külön iskolai oktatása mellett tör lándzsát. *Goddard* vizsgálódásai körülbelül 2000 iskolás gyermek közt úgy találták, hogy a gyermekeknek mintegy 4⁰/₀-a rendelkezik a nyilvános iskolákban oly felsőbb szellemi adományokkal, melyek különleges oktatását indokolttá teszik. Az értelempróbákat a *Binet-Simon*-rendszer szerint végezte. De a boroszlói *Stern* Villiám

¹⁾ *W. H. Holmes*, Plans of classification in the Public Schools. 1911. dec.

dr. is kénytelen elismerni, hogy a társadalom tovább nem hanyagolhatja el a szupernormál gyermekek oktatásügyét. Szupernormál alatt nem ért éppen Galton és Baldwin szerinti lánghelmét, hanem két típusra osztja ezeket, specifikusan és univerzálisan szupernormálisokra; amazok közé tartoznak, akik valamely speciális ágban, zenében, rajzban, matematikában vagy nyelvekben tűnnek ki, ezek közé pedig, akik minden téren magasabb intellektust árulnak el.

Tudjuk, hogy Kerschensteiner is kutatásokat végzett 50.000 müncheni iskolás gyermek között, hogy megtudja, melyek azok közülök, akik kifejezett művészi hivatást árulnak el. A próba meghatározott tárgyak szabadkézi rajzából állott, emlékezetből s a természet után. Úgy találta, hogy voltak gyermekek, többnyire szegény szülők gyermekei, kik figyelemreméltó tehetséget mutattak bár, az iskolában nem találtak elég méltánylásra. Intézkedett, hogy ezeket művészi és iparművészeti iskolákba küldjék, ahol alkalmuk nyílik kifejteni képességeiket. Mi lett volna sorsuk Kerschensteiner közbelépése nélkül?

Mielőtt áttérnénk a Német-, Francia- és Angolországban fennálló speciális intézetekre a jobb tanulók kiképzése céljából, említsük még meg, hogy Groszmann a kivételes tehetségű gyermekeket pathologikusokra és nem pathologikusokra osztja, kik közül az utóbbiak szerinte csak bizonyos fejlődésbeli időszakokban, mint a pubertas korában, amikor idegfeszültségek állanak be, igényelnek gondosabb felügyeletet testi egészségük szempontjából, máskülönben az iskolában saját képességeik arányában haladhatnak, míg a pathologikailag tehetségesek közé sorozza Groszmann a zsenit, csodagyermeket és a tudós idiótát. Ez utóbbira a fiatal amerikai csodagyermek, a 11 éves William James Sidis példáját hozza fel, akinek a negyedik dimenzióról a Harvard-egyetem tanárai előtt tartott felolvasásai méltó feltűnést keltettek, de akinek nem egészen ép észjárására vall az a mondása: «kiváncsi vagyok, vajjon a jövő iskolásgyermekei megünneplik-e ezt a napot, melyen én természettudományi tanulmányaimat megkezdettem».

Áttérve már a Németországban, Franciaországban, Angliában meghonosított különböző tanintézetekre, melyek a haladottabb növendékek céljait szolgálják, ilyennek mutatja be

Holmes a német reálschuleit és gimnáziumot, melyekbe a gyermek kilenc éves korában lép be évi 125 korona tandíj mellett; a francia lycéet, amely 10—11 éves korukban veszi föl a növendékeket évi 400—1000 korona tandíjért, s a nagy angol internátusokat, melyekben tíz éves koruktól fogva a tanulók évi 5000 koronát fizetnek tanításért és ellátásért. Mindezek, úgy mond *Holmes*, azon az elven alapulnak, hogy a nemzet ifjúságának egy bizonyos része speciális nevelésbeli előnyöket igényel, s különösen Németországban alkalmat nyújtanak tehetségesebb tanítványoknak korai differenciálódásra a tanulói pályán. Különösen a nyelvtanítás áll ezekben előtérben.

A charlottenburgi (Berlin mellett) és mannheimi rendszerek mellett is lehetővé van téve, hogy a jelesebb tanítványok egyéniségüknek megfelelő kiképzésben részesüljenek, ami annál kívánatosabb, mondja *Ziegler*, mivel a társadalom felső osztályainak folytonos felfrissülésre van szükségük, hogy el ne degenerálódjanak, s hogy a kultur-proletáriátus sorai tulságosan fel ne szaporodjanak.

A mannheimi népiskolában például sokáig választhattak abban, hogy a rendes iskolaórákon túl $\frac{1}{4}5$ -től $\frac{1}{4}6$ -ig egy héten háromszor francia órát vehessenek. Ezzel a rendszerrel azonban szakítottak később, a gyermekek kimerült állapotára való tekintettel, s helyette parallel osztályokat állítottak a népiskola felsőbb fokozatain, oly növendékek számára, kiket szorgalmuk és tehetségük képesített ily extra tanulmányokra, különösen a nyelvekben. A tervezet, melynek alap gondolata az oktatás módjainak az egyes tanítványok értelmi fokához való arányosítása, 1909 tavaszán lépett életbe, s főbb elvei a következők:

1. A népiskola idegen nyelvtanítási tanfolyama a heti óraszámmal együtt megfelel a polgári iskola VI—VIII. osztályaiénak.

2. Ez osztályok növendékeit az egész város összes népiskolái VI., VII. és VIII. osztályaiból válogatják ki s ezek központi fekvésű iskolákban nyerik kiképeztetésüket.

3. Minden ötödosztályú tanítvány, aki a rendes idegen nyelvi tanfolyamokat akarja végezni, köteles egy évi nyelvoztatási tanfolyamot venni heti négy órás leckével az iskola-időn kívül, délután 4 óra után. Ezeket az előkészítő tan-

folyamokat a rendes iskolák nyújtják a rendes osztálynövendékeknek.

4. Ezen előkészítő tanfolyamokra oly növendékek minősíthetők, kik a negyedik osztályt rendesen végezték s mindenből jó osztályzatot nyertek.

5. Ez előzetes tanfolyam befejeztével azok, kik a franciában jó előmenetelt tanusítottak s egyéb tárgyakból is kifogástalanul tanultak, a rendes idegen nyelvi tanfolyamokra bocsáthatók.

6. Azok, akiknek készültségük az idegen nyelvi tanfolyamokra nem üti meg a mértéket, a rendes osztályokba tételnek vissza.

Némileg eltér ettől a Baltimoreban követett rendszer, ahol azok, kik a hatodik osztályban kiváló előmenetelt tanusítottak, fel vannak jogosítva, hogy külön póttárgyakat választhassanak a felsőbb népiskolai tanulmányokból még a hetedik és nyolcadik osztály rendes feladatai közepette. A legtöbbször vett tárgyak előrehaladottabb angol, német vagy latin nyelv, némely esetekben azonban szabad mennyiségtant is választani. Az e célból kiválasztott növendékek oly iskolákban helyezendők el, melyek elég növendéket fogadhatnak be, hogy jutalmazóvá tegyék a külön oktatást. Ilyen iskolát létesített Baltimore 1902-ben 173 heted és nyolcad-osztályos növendékből, s 1910-ben már négy ily iskola állott fenn Baltimoreban 571 növendékkal a két felső osztályból. A növendékek ez iskolákban egy évig maradhatnak, s így képesek felsőbb népiskolai tanulmányaikkal hat év alatt elkészülni. Nagyobb részük azonban csak három év alatt végzi el a felsőbb népiskolát, úgy, hogy az előkészítő osztályokban végzett tanulmányokkal egy évet takarít meg.

Bármily jó eredményekkel járjon is azonban e rendszer, bizonyos, hogy némely tanító nem rokonszenvezik vele, mivel megfosztja legjobb tanítványaitól s azonkívül a kiszemelt növendékekben is mutatkozik bizonyos ellenszenv e rendszer ellen, amit mutat az, hogy a kiválasztottaknak csak körülbelül harmada vállalkozik. Máskülönben a rendszer veleje az úgynevezett hat és hat-programm, vagyis hat évi elemi és hat évi felső népiskolai kurzus.

Reform-iskolák.

Irta: Gyulai Aladár középiskolai tanár Budapesten.

Annak a haladásnak, amely napjainkban a művelt nemzetek közoktatásügyét jellemzi, kiváló eredményei az erdei iskolák és a falusi nevelőotthonok. Mig az erdei iskolákat az államok vagy a községek tartják fenn, a nevelőotthonokat egyes kiváló pedagógusok alapítják, vagy a saját anyagi erejükből, vagy társas alapon.

A nevelőotthonok (Land-Erziehungsheime) a természethez való visszatérésen alapulnak. Alapításuk szoros kapcsolatban van a gyermektanulmány kezdetével és fejlődésével. Az egyéniség ezzel a fiatal tudománnyal tör utat a modern neveléstudományba. A nevelőotthonokban a gyermektanulmány, a gyermek egyéniségének ismerete erősebb, mint bármely más nyilvános iskolában. A rendszer alapítója *Reddie Cecil dr.*, aki Angliában, Derbyshire-ben 1889-ben alapította meg az *Abbotsholme-t*. Követte őt tanítványa *M. Badley*. Franciaországban a legelső volt az *Ecole des Roches Verneulle* mellett, *Demolins Edm.* alapítása, azután következtek az *Il de France*, az *Ecole de Normandie* és az *Ecole d'Aquitaine*. Svájcban két reform-iskola keletkezett, az *Ecole Nouvelle-t Vittoz Ed.* alapította Lausanne mellett, a *Schweizerisches Land-Erziehungsheim-et Frey W.* barátjával *Zuberbrühlerrel* Steckhorn közelében. Németországban *Lietz Hermann dr.* három intézete híres: *Ilseburg*, *Haubinda*, *Bieberstein* mellett, amelyekhez csatlakozik az *unterschondorfi nevelőotthon* is. Leánynövendékeket vesznek fel *Gaienhöfenben*, *Sieversdorfban* és *Potsdam* mellett. Olaszországban *Milano* mellett van a *Faccheti-féle Istituto Internazionale*. Ausztriában *Longo I. dr.* már 1898. alapította meg intézetét *Krems-ben*, amelyet 1905-ben *Mödling-be* helyezt át. Dániában, továbbá az Egyesült-Államokban *Indiana-ban* az *Interlaken School* és *Boston* mellett is találunk reformiskolákat.

A reform-iskolák nem egyoldalú nevelést adnak, hanem a reájuk bízott gyermekekből harmonikus, nagy szellemi és testi erőt kifejteni tudó egyéniségeket képeznek. Rendszerüknek egyik vonása, hogy a tanuló önmaga, a maga kísérletei-

ből, tapasztalataiból és forrástanulmányaiból építi fel tudását. Érdeklődésből, kedvből folyik minden munka. Már 1784-ben nyitott Salzmann ilyen nevelő-intézetet Schnepfentalban Gotha mellett.

A nevelés hatalmas eszköze a természet keresése. Ahol erdők, mezők, hegyek találkoznak, folyók, tavak partján, a hazai történelem valamely emlékezetes helyén, egy-egy régi kastély vagy stílszerű új épület szolgál otthonul. Az épületeket hatalmas parkok övezik, távolabb a gazdasági épületek nyulnak el. Középen terjedelmes szántóföldek tartoznak az intézethez.

A tanulók kiveszik részüket a kertész, a gazda munkájából, ott vannak akkor is, amikor fáradságuk gyümölcse megéri, az aratásnál, a szénabehordásnál, a gyümölcserésnél. A leánynövendékek a tejgazdaság körül és a baromfiudvarban segédkeznek, vagy a konyhában vannak elfoglalva. A testi fejlődésnek, a jellemképzésnek és a tapasztalatszerzésnek e forrásait méltatni felesleges.

A társasjátékok mellett az egyéni sport minden ága otthonos. Gyaloglások messzebb eső vidékekre, táborozások a szabadban hozzá szoktatják a növendékeket a nélkülözések tűréséhez.

A tanulóknak semmi okuk sincs titkolódzásra, gondolataik elrejtésére, mert a büntetéstől való félelmet nem ismerik. Az őszinteség a tanulók természetévé válik. Szabad, független, de cselekvéseiben a felelősségnek tudatában élő egyéniség képzése az erkölcsi nevelés célja. Ezzel kapcsolatos az oktatás célja: *az összes tudományágaknak elemi ismerete egyéni kutatás és megértés útján.* Minden történet-tudományi ismeret a források tanulmányozásán alapszik, minden természettudományi ismeret kísérletezésen, megfigyelésen, tapasztalaton épül fel. Az oktatás csak arra szorítkozik, hogy alkalmat és módot nyújt a tanulónak, hogy a tanítóval együtt keresse a jelenségek ismertetőjeleit és a tényekben rejlő causalitást. A nevelőotthon egyrészt rávezeti a tanulót az emberiség kulturális javainak megértésére, másrészt olyan készséget nyer a növendék, amelyre a maga egyéni javainak és az emberi közjavaknak gyarapítása végett szüksége van.

A nevelőotthon nem részesíti előnyben a tudósokat, lelkesedni tudó, az ifjuság barátságát megnyerni akaró taní-

ókat keres. Sokan, akik növendékei voltak az intézetnek mint tanítók térnek oda vissza. A tanítók inkább a gyermekek társai a munkában és a játéokban. Élvezik mindenekelőtt azoknak teljes bizalmát. A tanító a nevelésére bizott növendékekkel egy családot alkot. Esti órákban a családok összejönnek, külön az öregebbek, külön a kisebbek, a közös felolvasó- vagy zeneteremben. Felolvasás és zene nélkül nem mulik el egyetlen nap sem.

A tanterv a reáliskolákéhoz áll közel. Rendkívül nagy gondot fordítanak a természettudományokra. Alkalma van a gyermeknek egy-két modern nyelv elsajátítására, ellenben a holt nyelvek háttérbe szorulnak. A rajz is egyike a legfontosabb tárgyaknak. A kötelező tárgyak mellett egész sor rendkívüli tárgy egészíti ki a tanulmányokat. A gyakorlati életben szükséges elméleti és kézügyességi tárgyak, nyelvek, zene otthonosak a reform-iskolákban, amelyek ezenkívül kitűnő műhelyekkel és laboratóriumokkal vannak felszerelve.

A reform-iskolák főhibájára már Forel Ágoston mutatott rá könyveiben és felolvasásaiban, amelyekben egyébként az iskola ideáljának mondja őket. Főhibájuk drágaságukban rejlik, csak gazdag ember fizetheti meg áraikat. Angliában 120—160 font, Franciaországban 2500—3000 frank, Németországban 1400—2000 márka, Svájcban 2200—2400 frank, Ausztriában 2000 korona fizetendő egy gyermek egész évi neveléséért és oktatásáért. Ezért a tekintélyes összegért viszont minden tekintetben a lehető legjobbat nyújtják. De Forel szerint is eljön az idő, mikor az állami oktatás- és nevelés a Landerziehungsheim-ekben fog történni. Ezek a ma még oly drága iskolák kijelölik az államnak az utat és a módot az egyéni oktatás és nevelés elérésére, ami a legkiválóbb nyilvános iskolának sem sikerül.

Elméletileg többször is szó volt már nálunk a modern iskolákról, amióta *Weszely Ödön* dr. tudományosan foglalkozott velük «A modern pedagógia utjain» c. művében. Talán nincs már messze az az idő sem, amikor gyakorlatilag is megvalósul.

KÖNYVISMERTETÉS

A fiataikorúak támogatására hivatott jótékonycélú intézmények Magyarországon. A magyar kir. igazságügyi minisztériumtól és a patronázs-egyesületektől nyert adatok alapján összeállították: *Kún Béla*, min. tanácsos, *Marschalkó János dr.* és *Rottenbiller Fülöp dr.* kir. ítélőtáblai bírák. Az 500 oldalat meghaladó mű ára 5 korona.

A bűnözés fokozottabb mérvű terjedésének kétségtelenül gazdasági háttere van. A bűnözés száma épp úgy, mint a házasságkötések száma egyenes arányban emelkedik vagy csökken a nép gazdasági helyzetének romlásával vagy javulásával. Éppen ezért a bűnözés elleni küzdelem eredményessége mindaddig pium desiderium volt, míg ezt a tényt fel nem ismerték. A modern büntetőtudomány elméletében és gyakorlatában tapasztalható reformáramlatoknak ezenkívül egyik legbecsesebb eredménye a gyermekbűnösök, az úgynevezett fiataikorúak fokozottabb védelme. Az újabb büntető gyakorlat ugyanis az ifjúbűnösökre nem a megtorló igazság pallosával sújt le, hanem intézkedéseivel a javulást, a megtérést óhajtja munkálni. A bűnös egyéniségének megfelelő eljárással, mely azonban lehet a felnőtteknél alkalmazott büntetési mód valamelyike is, legtöbbször a nevelés, a tanítás vagy orvosi kezelés váltja fel a büntetést. Mert a gazdasági helyzeten kívül a bűnözés másik két mozgató ereje a társadalmi környezet s a hibás vagy teljesen nélkülözött nevelés. Itt van az érintkező pont a jogtudomány ezen áramlata és a gyermektanulmány között. Azonban ezen érintkezés által a gyakorlatra háramolható előny nincs kellően kiaknázva. Itt sok tennivaló kínálkozik.

A büntetőtudomány e reform-mozgalmaiban Magyarország igen tiszteletreméltó helyet foglal el s a fiataikorúak bűnözésének megelőzése, meggátlása céljából intézményesen van gondoskodva. 1905-ben a magy. kir. igazságügyminisztérium hatalmas kötetben ismertette mindazon magyarországi intézeteket, amelyek a fiataikorúak bűnözését csökkenteni vannak hivatva¹⁾. S ezen munkának mintegy folytatásaként jelent meg a címül írt könyv.

¹⁾ A fiataikorúak kriminalitása ellen való küzdelem Magyarországon. Szerkesztették: *Kún Béla dr.*, min. tanácsos és *Láday István dr.*, kir. albiró.

A fiatalok kримinalitásának csökkentése, olvassuk a könyv Bevezetésében, szélesebb körű közreműködést, különösen abban az irányban, amely a veszélyt már keletkezésében elfojtani és az abból eredhető társadalmi bajokat megelőzni és a visszaesést megakadályozni alkalmas, a társadalomnak kell kifejtene. A társadalom részéről várt ezen szociális mentési munkálat egyrészt az elhanyagoltakat, az elmaradottakat, a gazdaságilag és erkölcsileg gyöngéket oltalomba veszi, másrészt az elvetemülteket felemeli s a tisztesség, az önuralom, a becsületes munka szeretetéhez visszavezeti. Ez a mentő munkálkodás kellő eredményt csak akkor fog felmutatni, ha az emberbaráti kötelességek fokozott teljesítésére nemcsak alkalmas egyének jelentkeznek minél nagyobb számban, de a kitűzött célok megvalósítására a szükséges anyagi eszközök is rendelkezésre állanak. Hogy a rendelkezésre álló társadalmi erők eddig nem tudtak oly eredményeket felmutatni, mint amint a bennük rejlő energia alapján várni lehet, ennek oka az, hogy az egyetemes nagy társadalmi munkára hivatott egyének kisebb körökben, helyi célokat szolgálva, külön-külön működve, sem egymásról, sem pedig az országban jótékony célra rendelkezésre álló s akárhányszor kellően ki sem használt anyagi eszközökről tájékozva nincsenek... A segítség igazán eredményes csak úgy lesz, ha azt a *gyámolításra szorult egyén körülményeinek tanulmányozása és mérlegelése után a legalkalmasabb formában* (tehát nem szükséges mindig pénzben) *nyújtjuk*, mert akárhányszor valamely rejtettebb okot kell megszüntetnünk, mint amilyenre az első tekintetre gondolhatunk. A segélynyújtás sürgőssége és a segítség módjának sokfélesége, de eredményességének biztosítása szempontjából is elengedhetetlen, hogy: *az, aki segíteni akar, a segítség lehetőségeiről és az összes rendelkezésre álló segélyforrásokról bármikor tájékozódást szerezhesen.* Az erre szolgáló társadalmi alakulatok összeállításának az a célja, hogy ezt a tájékozódást a mentési tevékenységben a hivatott tényezők részére lehetővé tegye.

E kötet, melyet a patronázs tevékenység lexikonának nevezhetünk, első részében a fiatalok védelmére és támogatására vonatkozó összes törvényeket, rendeleteket és szabályokat, második részében pedig mind a gyermekvédelemre, mind a fiatalok támogatására hivatott tényezőket, egyesületeket ismerteti. Ezen utóbbiak a következő csoportosításban vannak összeállítva: 1. hivatali szervek és intézmények; 2. az országosan szervezett egyesületek; 3. a fiatalok felügyelő hatóságai és a kerületükön működő gyermekvédelmi, fiatalokat támogató intézmények. Minden egyes intézménynek közölvén nevét, alapítóját, alapításának évét, az alapítvány vagyonát, jövedelmi forrásait, célját, a

kedvezmény nyújtásának feltételeit s az utolsó évben nyújtott kedvezmények számát s összegét.

A kétezerhatszázat meghaladja az e könyvben ismertetett egyesület, melyeknek összvagyon a száz millió koronát felülmulja. Ezen egyesületek közül nyolcszáznál több a gyermekvédelemmel, ápolással, árvák gyámolításával stb. stb. foglalkozó. Betegápolással, betegsegélyezéssel (ide számítva a hazai vöröskereszt-egyletet s annak fiókjait) mintegy 500; gyermekek nevelésével, oktatásával, tanulók támogatásával 220 egyesület foglalkozik. Számuknál fogva kiemelkednek még az úgynevezett jótékony egyletek (107) és a nőegyletek (314), melyek általában szegénységélyezést üzik. A többi egyesület tevékenysége más karitatív feladat gyakorlásában aprózódik el.

Tanulmányozva a könyvet, azt a tanulságot vonhatjuk le, hogy a hazai karitatív tevékenység jelenlegi kereteiben nem képes feladatait megoldani. E célból szükséges, hogy jótékony intézményeink szervezetei megreformáltassanak s nagyobb egységekbe vonassanak össze, hogy ezzel módot nyerjenek arra, hogy ne egymás ellenére, s ne egyes irányokat favorizálva, mint sokszor ma teszik, hanem egymás mellett, egymást tudatosan támogatva, kiegészítve, a feladatok helyes felosztásával használják fel azokat az erkölcsi és anyagi értékeket, amelyeket a tehetősebbek szegény embertársuk helyzetének megjavítására felajánlanak. A karitatív tevékenységnek a szükséghez képest való újraszervezése most a főprobléma s ebben a munkában nélkülözhetetlen támogató ez a könyv, amelyet oly nagy fáradsággal s ügyszeretettel állítottak össze annak érdemes szerkesztői.

Ballai Károly.

A Gyermektanulmányi Társaság Könyvtára. A Gyermek mult havi számához melléeltük könyvtárunk előzetes jelentését. Ebben megjelöltük célunkat s azt, hogy milyen tartalmu könyveket szándékozunk kiadni. Szándékunk az, hogy ha szűkebb keretekben is, de legalább adjunk valamit abból a gazdag irodalomból, ami a gyermeket illető kérdésekről már megjelent. A magyar könyvpiacra ritkán jelenik meg egy-egy ilyenfajta könyv; ezen akartunk segíteni azt remélve, hogy mellénk sorakoznak azok, akik érdeklődnek Társaságunk tudományos munkássága iránt s részt akarnak venni a jövő gyermekgenerációk boldogabbá tételének munkájában. A jövő nagy problémáinak legnagyobbika a gyermektársadalom nevelésének kérdése. Ezt érzi a nyugat minden művelt népe s csodálkozva szemlélhetjük azt a gazdag irodalmat, amely ezeknél már kifejlődött. Egész sereg folyóirat, füzetes vállalatok, évről-évre megjelenő könyvek jelzik azt az érdeklődést,

mellyel a gyermektanulmányozás iránt vannak. Mi még csak a kezdet kezdetén vagyunk az érdeklődésben, könyvtárunk célja ennek fokozása. Egyelőre csak arra számíthatunk, hogy azok csatlakoznak hozzánk, akik már ismerik Társaságunk munkásságát közelebbről. Rájuk kell támaszkodnunk s azért igen kérjük közlőnyünk olvasóit, hogy könyvtárunk kiadványait megrendelni és erről a könyvtár szerkesztőjét (Nógrády László dr. Budapest, X., Héderváry-utca 21. Tisztviselőtelep) mielőbb értesíteni sziveskedjenek. Ujabban a következők rendelték meg könyvtárunk kiadványait: *Ref. főgimnázium Mezőtúr*; *Forgách Julia* Karlova; *Donner Lajos* igazgató Békéscsaba; *A békéscsabai áll. fels. leányiskola*; *Jablonkay Géza* dr. tanár Budapest; *Szieberth Róbert* tanító Pécs; *Szepesvármegyei óvóköri Lócse*; *Püspöki ovoda Lócse*; *Állami óvónőképző Hódmezővásárhely*; *Orsz. Gyermekvédő Liga fiúnevelő intézete Nagyszöllős*; *Jakab Lajos* Likér; *Felsőmagyarországi Rákóczi-muzeum*; *Kerényi Rezső* Ujszentgyörgy; *Dr. Kemény Gábor* Torda; *Harmath Domokos*; *Tordai közművelődési ház*; *Áll. polg. fiúiskola Torda*; *Áll. el. népiskola Beszterce*; *VI. ker. áll. tanítónőképző Budapest*; *Ujlaki Gyula* Budapest; *özv. Kóbor Dezsőné* Budapest; *Baráth Mihály* Budapest; *Németh Ilona* Budapest; *Ballai Károly* Budapest; *Dr. Máday István* Nusle Prag; *Pécsi Tanítónők Egyesülete*; *Ág. ev. elemi népiskola Késmárk.* (Folytatjuk.)

Das kranke Gedächtnis. *Dr. Paul Ranschburg.* (A beteg emlékezet.) Leipzig, 1911. 138 l. Azok előtt, akik gyermektanulmányozással foglalkoznak, Ranschburg dr.-nak, a kiváló pszichiaternek és pszichológusnak a neve nagyon is ösmert. A már régebben megjelent «A gyermeki elme» című munkája a pedagógiai szempontból fontos és értékes megfigyeléseknek egész halmazát foglalja magában. Előttünk fekvő könyve nemcsak az orvost, hanem a gyermektanulmányozót is nagyon érdekelheti, mert a gyermek emlékezetére s különösen annak speciális megnyilvánulására, a *megjegyzőképesség* vizsgálatára vonatkozólag tartalmaz részletes és rendkívül érdekes eredményeket.

A könyv részben összefoglalása az emlékezetre vonatkozó eddig végzett kísérleti kutatásoknak, részben pedig a szerző saját vizsgálatainak a nyilvánosságra hozatala.

Az emlékezetre vonatkozó kutatások kétféle irányt követhetnek.

A *retrograd* irány a visszaemlékezést teszi vizsgálat tárgyává, az *anterograd* irány pedig a megjegyző képességet. Szerző először is a visszaemlékezés vizsgálataival foglalkozik, mellyel szorosan összefügg a *felejtés* problémája is. E kutatások a francia Charcot

és követőitől indultak ki és különösen hisztériás betegeken végzett megfigyelésekből s ezek magyarázatából állottak. Charcot egyik tanítványa Freud bécsi neurologus azután olyan elméletet fejlesztett ki, mely nemcsak a pathológiai jellegű, hanem a mindennapi életben előforduló felejtési eseteket is megmagyarázná. Freud híres és népszerű elmélete szerint a felejtés oka mindig valamely kellemetlen, főleg szexuális természetű képzet. Az egész pszichikai folyamat mechanizmusa pedig abban áll, hogy az elfelejtett képzet a tudat nemtudatos rétegei közé csuszott, még pedig a már előbb említett szexuális természetű motívum következtében. A különböző idegbetegségekben, hisztériában előforduló felejtési és egyéb tünetek megszüntethetők Freud szerint akkor, ha szabad asszociáció (psychoanalysis) megindításával a tudattalan rétegek közé csuszott s mindenféle zavarokat okozó képzetek felszínre kerülnek.

Tagadhatatlan, hogy Freud elmélete rendkívül érdekes s a pszichológiára nézve sok termékeny gondolatot tartalmaz; de tagadhatatlan az is, hogy sok helyütt nagyon is mesterkéltnek látszik. Ranschburg dr. szerint a felejtés mechanizmusa sokkal egyszerűbben és természetesebben magyarázható a homogén természetű képzetek gátlásából, mit szerző kísérletileg is beigazolt. Minél homogénebb két képzet úgy a megfelelő szó hangzására, mint pedig logikai értelemre nézve, annál inkább akadályozza egymást a tudat felszínébe való kerülésében. Egyáltalában minden felejtés szerző vizsgálatai szerint, mint *gátló folyamat* fogható fel. Érdekes, hogy Ranschburgnak ez az elmélete bizonyos fokig közel áll Herbart felfogásához. Herbart hozta be először a pszichológiába a *gátlás* fogalmát, csak hogy nála ennek a fogalomnak más szerepe van; Herbart nem rendelkezett kísérleti eredményekkel, megfontolásai, következtetései spekulatív természetűek; matematikai levezetései, melyeket a pszichológiában alkalmaz, korrektek, de semmi közülük a valósághoz. Viszont a gátlásnak olyan természetű működése mint azt Ranschburg dr. képzei, eddig igen használható magyarázó elvnek bizonyult.

Szerző azután a *megjegyzőképeség* vizsgálatára vonatkozó eredményekkel foglalkozik. A különböző vizsgálati módszereket itt nem akarjuk tárgyalni, csak megemlítjük, hogy Ranschburg az ugynevezett «Treffer» (eltaláló) módszert használta időméréssel kapcsolatban. A megjegyzőképeség jósága függ a reprodukálási idő rövidségétől s a helyes reprodukciók számától. Szerző 110 iskolás gyermeket vizsgált meg 6—19 éves korig s azt találta, hogy a rosszabb tanulóknak általában a megjegyző képessége is rosszabb. Persze fontos szerepe van itt a figyelemnek is. Vannak azonban gyengétehetségű gyermekek, kiknek a megjegyzőképes-

sége igen jó. A megjegyzőképeség vizsgálata alapján tehát még nem választható szét a normális emlékezettel bíró gyermek a patológikus tipustól. Szerző ugyan gyakran azt is tapasztalta, hogy a beteg emlékezetű egyének rendszeren egészen hamis s az ingerrel semmiféle kapcsolatban lévő szóval reagálnak.

Ranschburg azután megvizsgálta az erkölcsileg züllött, az alkoholisták, az ideg és agybetegek megjegyzőképeségét is. Az összehasonlító vizsgálatokból az az érdekes eredmény tűnik ki, hogy az erkölcsileg züllött egyének emlékezete nagyon megközelelti a normális egyének emlékezetét.

A könyv második része a pedagógust már nem érdekli annyira, mert a beteg emlékezet vizsgálati módszereivel foglalkozik.

Befejezésül szerző az emlékezet vizsgálatára használatos különböző készülékeket ismerteti. Keletkezési időrendben elsőnek saját készüléke a «Mnemometer» említendő, mely szerkezetének egyszerűsége és könnyű kezelhetősége következtében pedagógiai célokra is nagyon alkalmas. Ismerteti azután Wirth, Lipmann, Hempel, Müller, Spindler-Hoyer készülékeit is.

Végre részletes és kimerítő irodalmi jegyzék egészíti ki az igazán nagyon tanulságos és élvezetes módon megírt könyvet.

Lázár Szilárd dr.

Az iskolák és tanulók orvosi vizsgálata.

(«*Medical examination of schools and scholars*».)¹⁾

(Hatodik közlemény.)

Ismerteti **Edelmann Menyhért dr.**, gyermekmenhelyi igazgató-főorvos
Nagyváradon.

XVI. Iskola a szabadban, erdei iskola.

A fejezet írója *Williams dr.*

Régen felismerték, hogy a gyermekeknek egy része az általános elemi oktatásban részt nem vehet, a rendes iskolákba valamely testi vagy szellemi fogyatkozása miatt nem járhat s gondoskodtak az ily gyermekek részére külön, speciális iskolákról. De a gyermekek

¹⁾ London: P. S. King and Son, Orchard House Westminster, S. W. 1910.

egy csoportjáról nem gondoskodtak, a vérszegény, rosszul táplált, heveny megbetegedéseket átélte, kezdődő tüdőgümőkórban szenvedő gyermekekről. A hiányt először 1903-ban pótolták Berlin és Charlottenburg. 1904-ben ezek jóvoltából megnyitott az első erdei iskola Charlottenburgban, villamos vonaton könnyen elérhető fenyőerdőben. Az itt tanítandó gyermekeket az iskolaorvos jelölte ki. Az iskola fennállása első évében 3, második évében 6 hóig, harmadik évében áprilistól október végeig volt nyitva. A tanítási idő napi $3\frac{3}{4}$ óra, gondoskodnak jó ételmezésről, arról, hogy a gyermekek sokat tartózkodjanak, fekszenek szabad levegőben s hetenkint kétszer fürödjenek. A tanulás is a szabadban történik. Egy osztálynak csak 25 tanulója van. Az iskolaorvos a gyermekeket hetenkint háromszor vizsgálja meg.

A gyermekek testileg és szellemileg fejlődtek, betegségek legnagyobb részt gyógyult vagy legalább javult.

Az első ily iskola Angliában, Woolwich-ban 1906-ban létesült.

Az iskola személyzetében fő az arra való tanító. Az itt működő tanítónak a higiéné ismeretében kiválóan jártasnak kell lennie, iskolai kirándulások és utazások szervezésében gyakorlottnak, képzettnak a természettudományokban, ügyesnek játékok rendezésében, egészségesnek, erőteljesnek, emellett gyöngédnek a gyermekekkel való bánásmódjában. Lényeges a szerepe az iskolanővérnek is, aki gyakran ellátogat az iskolába, megvizsgálja, tiszták-e a gyermekek, segít a súlyméréseknél, orvosi vizsgálatnál, ellátogat a gyermekek otthonába is, az anyát kioktatja.

A gyermekek közül főképp a vérszegényeket, rosszul tápláltakat, gyöngeszervezetűeket választja ki, akik meg nem felelő környezetben élnek s kezdődő gümőkór, mirigygümőkór jeleit mutatják, vagy valamely heveny betegségből nem rég lábaltak ki. A kiválasztottaknak fogait előbb rendbehozatták, adenoidjait eltávolították. A közlekedés szempontjából a gyermek lakóhelyének távolságát is figyelembe veszik.

Az intézménynek értékes a morális hatása. A tanítás lehetőleg gyakorlati, szemléltető, a természet megfigyelésére oktat, a madarak, rovarok, a folyóvíz, stb. megfigyelésére s a kertészet művelésére. A mértanba gyakorlati mérésekkel avatják be őket. Nagy ügyet vetnek a személyes higiéniére, minden gyermeket reászorítanak a fogkefe, fésű, hajkefe kellő használatára.

A jótékony hatás súlygyarapodásban, a mellkőrfogat nagyobbodásában, az arcszín javulásában, a vér festenyének szaporodásában, stb. mutatkozik.

XVII. Az iskolanővérekről.

E tárgyról *Forbes dr.*, iskolaorvos ír.

Az iskolanővér segédkezik a gyermekek orvosi vizsgálatánál, ellátogat a gyermekek otthonába s a szülőt a teendőkre kioktatja, rendszeresen ellátogat az iskolába, hogy a betegnek talált gyermekeket ellenőrizze s meggyőződjék róla, hogy a kapott tanácsot, utasítást a szülők követik-e, a gyakorlati hygiéjében oktatást ad az idősebb iskolás leányoknak, a szegényebb gyermekek anyáinak.

Fontos, hogy veleszületett hajlama legyen e hivatásra, rokonszenves, türelmes, jókedélyű, tapintatos, szorgalmas, nem idős, erőteljes, egészséges s a kellő ismeretekkel s gyakorlottsággal bírjon.

XVIII. A tanítók orvosi megvizsgálása.

A fejezet írója *Williamson dr.*, az iskolai egészségügy tanára Manchesterben.

Főképp a nagy városok elemi iskoláinak tanítói gyakran betegek. Némely egyén e hivatásra egészségi okokból alkalmatlan. A tanítók betegségei közül a leggyakoribbak az idegbajok (neurasthenia, fejfájás, stb.), Basedow-betegség, cukorbetegség, gége- és torokbaj, gümőkór, látási hibák, stb.

A reájok bizandó gyermekek érdeke is kívánja a tanítónak e szempontból való megvizsgálását s üdvös eljárás, hogy már a tanítóképzőbe belépőket megvizsgálják, alkalmasak-e a tanítói pályára, sőt a tanfolyamok közben is. A tanítóképző elvégzése után is bizonyítványt kell szereznie arról, hogy elég erős-e a szervezete arra, hogy elemi iskolában állandó alkalmazást nyerjen.

A XIX—XXI. fejezetek részletesen ismertetik mindazt, ami e téren Skóciában, Walesben, Írországbán történt s történik. Az itteni viszonyokról már az eddigi fejezetek is képet adnak.

XXII. Az iskolák és tanulók orvosi vizsgálata Canadában.

A fejezet írója *Mac Murchy Ilona*, doktornő.

Kezdeményezések történtek oly irányban, hogy az iskolák egészségügyi vizsgálata állami feladattá legyen s ennek törvényesen megszabott része legyen a tanulók orvosi vizsgálata. A fővárosi iskolák állapota kielégítő, csaknem valamennyinek van orvosa. Canada különböző részeiben eltérők a viszonyok. Halifaxban pl. 1908-ban két iskolaorvos 8000 gyermeket vizsgált meg, tehát valamennyit, megvizsgálták a tanítókat is, tíz fogorvos 4259 gyermek fogait vizsgálta meg díjtalanul, 3000-nek fogai épek voltak,

1000 gyermekéi türhetők, a többieké igen rossz volt, fogkefeje 943 gyermeknek volt, 316 gyermek száján át vett lélekzetet. Csak 654-nek nem volt szuvas foga. Mintegy 13000 beteg fogat fedeztek fel s egészben véve 2691 gyermek fogaival kellett foglalkozni.

Némi orvosi vizsgálat történik Prince Edward Island iskoláiban is, New-Brunswickban e feladatot egy orvosi bizottságra bízta, stb. Montrealban a városi tanács szervezte az iskolák orvosi vizsgálatát, alkalmaztak iskolanővéreket is. A fogyatékos gyermekek állandó ellenőrzés alatt állnak. Ellátogatnak a gyermekek otthonába, a szülőket kioktatják s ráveszik, hogy gyermekeik gyógykezeléséről gondoskodjanak. Nyolc iskolában mintegy 6000 gyermeket vizsgáltak meg. Montreal körülbelől 60000 gyermekének orvosi vizsgálatát az itteni hölgyek klubja kezdeményezte, néhány év alatt a rendszer kialakult és 50 orvos napi két órát az iskoláknak szentelt. A testi fogyatékoságot mutató gyermekekről egy protestáns jótékony egyesület gondoskodik, a szellemileg fogyatékosak érdekében semmi sem történt.

Külföldi lapszemle.

A makacs gyermek. A *Pedagogical Seminary* 1911. évi szeptemberi számában a «makacs gyermekről» *Ellen Clune Button-wieser* értekezik. Mindenki, aki a gyermekekkel foglalkozik, a szülő, a tanító, a gyermekbirósági előadó, megegyezik abban, hogy az idomítás az, amire legtöbb szükségünk van az emberi jellemnél, s hogy ennek az idomításnak belülről, a szívből kell történnie, nem pedig kívülről, kényszer és erőszak útján. A gyermek szívét kell megnyernünk, a gyermek lelkére kell hatnunk akár makacs, akár hazug, akár pedig önző gyermekkel van dolgunk.

Ámde tulajdonképpen makacs gyermek nincs is, vagy ha van, csak olyan az, mint a tuberkulózisra való hajlandóság, melyről ma már az orvosok kiderítették, hogy többé-kevésbé mindenkiben megvan, csak nem mindig jut kifejlődésre. A makacságra való hajlammal is vele születik minden gyermek, de a körülményektől függ, hogy mily fokig nyer az táplálékot a gyermek életviszonyaiban.

Arra a kérdésre, hogy mi az anya teendője, hogy a gyermekben ezt a hajlamot felülkerekedni ne engedje, a szerző felelete egyszerű: már a csecsemőkorban rendes élethez kell szoktatni és ahhoz, hogy megtanuljon környezetéhez alkalmazkodni. Lassanként

és fokozatosan kell a gyermeket önfegyelmzésre szorítanunk, anélkül, hogy rázkódásokat, konfliktusokat idéznénk elő benne. Nem erőltetés, se nem kényeztetés legyen itt a szülő jelszava, hanem csupán az anyai tapintat. S itt mindenekelőtt arra kell hogy gondunk legyen, hogy a gyermek fizikai szükségletei kielégítést nyerjenek. Ha ez megvan, úgy az egészséges gyermek valóságos angyal lesz, de ne éreztessük vele semmi kellemetlenségét az éhségnek, álmoságnak, s főképp és mindenekelőtt mikor a gyermek éhes, fáradt, beteg vagy álmos, ne erőszakoljuk. Barbárság egy álmos, ideges gyermeket ily morális gimnasztikának vetni alá; ennek csak hátrányos kihatása lehet jelleme fejlődésére. Adjuk meg táplálékát, mielőtt annak szükségérzete zsémbessé tenné; fektessük le, mielőtt az álmoság idegessé, ingerlékennyé tenné, hogy idegei nyugodtak legyenek a nap többi részében. De ha nem előzhetjük meg testi szükségleteit, mert nem értettük meg azokat, legalább ne legyünk türelmetlenek iránta s ne szenvedtessük meg vele azt, hogy mi tévedtünk. Tapasztalhatjuk, hogy még a felnőtt embereket is érezhetően befolyásolja fizikai állapotuk, az éhség, fáradtság ingerültté tesz, rossz kedvre hangol. Hogyan várhatnánk az apró gyermektől több önmérsékletet? Azért sohase feledjük, hogy amikor a gyermek testi szükségletei követelnek parancsolóan kielégítést, olyankor egészen céltalan minden okoskodás, minden kérézés vagy erőszakolás.

Sajnos, a legtöbb szülő nem érti ezt, és mindenkor kész az ígéretésekre és fenyegetésekre. Nem gondolják meg, hogy még ha kizárt dolog is, hogy a gyermek éhes, vagy álmos legyen, még mindig ezer lehetősége van nála valamely testi rosszerzésnek, minő egy kezdődő betegség vagy hülés. A fegyelmzés és szoktatás legalkalmasabb, illetve egyedül alkalmas ideje ellenben mindig az a pillanat, mikor a gyermek testileg jól érzi magát, zavaró elemek életrendszerében nem jelentkeznek; ilyenkor lehet csak fogékony a szoktatásra, az impressziókra.

A szülők ellenkezése sokszor forrása a gyermeki konokságnak. Tudjuk, hogy vannak esetek, mikor a szülőknek meg kell tagadniok a gyermektől azt, amit máskor ellenkezés nélkül megengedtek. A gyermek természetesen ennek okát nem érti: csoda-e, ha a következetlenség, melyet ebben lát, kihozza sodrából? Hisz velünk is megtörténik, hogy p. o. valamely nyilvános könyvtárból megengednek magunkkal vinni valami könyvet, melyet rendszerint nem kölcsönöznek ki. Következő alkalommal újra elmegyünk, s akkor megtagadják a könyv kiszolgáltatását. Hogyan? Miért? Hisz legutolszor nem emelt senki ellene kifogást. Képesek vagyunk a legnagyobb méltatlankodásra, ha meg nem nyugtatnak

az intézkedés okai felől. Tökéletesen így gondolkozik a gyermek is. Igaz ugyan, hogy ily következzellenségek vele szemben sokszor ki nem kerülhetők, de ilyenkor legalább hagyjuk a perlekedést, mely a gyermek átalkodottságát leginkább kihívja. Elégítsük ki valami más módon, úgy hogy lehetőleg feledtessük vele a tárgyat, melyet nem adhatunk kezébe.

Kitér még a cikkiró a testi büntetésre, amelyet teljesen feleslegesnek és céltalannak tart, amint hogy általában úgy van meggyőződve, hogy a szülők túlságos fontosságot tulajdonítanak a büntetés nevelő hatásának. Végösszegezésében véleményét abban foglalja össze: hogy a makacsságot a gyermekben megtörni nem, csak megelőzni lehet. Akaratos, vagy engedetlen gyermekre hathatunk rábeszéléssel, de az igazi makacsrá nem, ezt csak stratégiával fegyverezhetjük le, azaz ha idegenkedését és vonakodását valaminek megcselekedésétől öntudatlan belső kényszerré változtatjuk át ugyanannak megtételére.

Schön József.

1846—1912.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaságot ismét súlyos veszteség érte: Schön József, aki társaságunknak 1907 óta ellenőre volt, meghalt. Régi barátot, kedves munkatársat veszítettünk el benne. Lelkesedéssel szegődött tagjaink közé és az érdeklődés, melyet ügyünk iránt tanusított, idővel csak fokozódott.

Schön József 1846-ban a somogy megyei Szillben született. Tanítói pályáját Veszprémben kezdte meg, 1874-ben került a fővárosba, melynek szolgálatában állott haláláig, 1912. január 20-ig. Egész hosszú pályafutásán végigkísérte erős pedagógiai érzéke. Tanítványai, akik közé e sorok írója is tartozik, ragaszkodtak hozzá, amint ő is atyai szeretettel szerette őket. Tudása, pedagógiai ismeretei a tudomány haladásával tartottak lépést. Mélyen gondolkodó elmével vizsgálgatta a tanügyi kérdéseknek tudományos oldalát, ezt a vonatkozást keresve minden mozgalom alkalomával.

Már mint kezdő tanítót is mindig tanítványainak szellemi és testi fejlődése érdekelte legjobban, ezt a még alig ismert területet kutatta, elemezte, még mielőtt a gyermektanulmányi mozgalmak hatásukat éreztethették volna gondolkodásában. Hivatásának igazi szeretete és valódi szívbéli jósága voltak alapjai eredményekben gazdag pályafutásának.

Számos cikkein kívül több kiváló tankönyve jelent meg, jelentékeny sikerei voltak továbbá, mint iskolavezetőnek és hasznos társadalmi működést fejtett ki a gyermekjátékonyság terén.

Halála mélyen megrendítette azokat, akik az ő jóságát, kedves egyéniségét ismerték. Elhunytával itt hagyta munkásságának, szeretetreméltóságának emlékét, melyet társaságunk mindig tisztelettel és szeretettel fog ápolni.

Nemes barátunk, Isten Veled!

Gyulai Aladár.

Személyi hír. Pécsi fiókkörünk érdemes elnökét, *Angyal Pál dr.* jogakadémiai tanárt Ő Felsege a budapesti egyetemen a büntetőjog és a büntetőperjog harmadik tanszékére nyilvános rendes tanárnak nevezte ki. Ezzel a kinevezéssel e 39 éves férfiú rövid, de annál eredményesebb mult után oly helyre állítottott, ahol eddigi értékes és sikeres tudományos és társadalmi tevékenységének jutalmát találja meg, s ahol a nagynevű elődök után terhes kötelezettségek hárulnak reá. Meg vagyunk győződve, hogy azt az állást nemcsak hogy méltóan fogja betölteni, hanem mély tudásával, gazdag tapasztalataival s eszméket valóra váltó energiájával annak díszét is öregbiteni fogja. Angyal Pál dr. 1873-ban Pécsen született s tanulmányait ugyanott kezdte, folytatta s 1898-ban mint jogi és államtudományi doktor Budapesten fejezte be. Közhivatali pályáját 1896-ban a baranyavármegyei tisztii ügyész mellett mint joggyakornok kezdte, honnan 1897-ben a pécsi felső kereskedelmi iskolába a jogi tárgyak tanárának neveztetett ki. 1898-ban a pécsi jogi lyceumba a büntetőjogi és jogbölcseleti katedrára került s 1900-ban egyetemi magántanár lett. Irodalmi munkásságát is korán kezdte, melynek értékességét a Magyar Tudományos Akadémia 1909-ben levelező tagsággal honorálta. Számos irodalmi munkáin kívül Angyal Pál dr. készítette az uzsoráról szóló törvénytervezetet, a büntető törvény revizionális tervezetét s indokolását, közreműködött a büntető novella előkészítésében is s 1909. évben pedig a fiatalok büntető eljárásáról szóló törvénytervezetet alkotta meg. 1901. év óta évenként nagyobb külföldi tanulmányútat tett s részt vett többször a kormány képviselőjében, különféle jogi és társadalmi kongresszusokon. Társadalmi téren szenvedélyes előharcosa hazánkban Angyal Pál dr. a patronázs-

ügynek. Ezen a téren fáradhatatlan munkásságot fejt ki, személyesen jár-kezel az országban s agítál s vagy 15 patronázs-egyesület megalakításában tevékeny részt vett. Angyal Pál dr. azon kevés magyar büntetőjogász közé tartozik, akik fölismerték azt a mélyebb vonatkozást, amely a büntetőjog és a gyermektanulmány között van s tevékeny részt vett a pécsi fiókkörünk munkásságában, sőt egyik utóbbi nyilvános értekezletükön előadást is tartott a gyermekek tanuvallomásairól. Egyetemi tanári kinevezésekor mi, gyermektanulmányozók, őszinte örömmel üdvözljük őt, törekvéseink buzgó munkatársát s kívánjuk, hogy ezen előkelő pozíciójában minél eredményesebben foglalkozhassék a jogtudomány és a gyermektanulmány között lévő kapcsolatból eredő problémákkal. (bk.)

Választmányi ülés. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság választmánya március 14-én ülést tartott *Teleki Sándor* gróf elnöklésével a VI. ker. tanítónőképző-intézetben. Elnök az ülés megnyitása után örömmel emlékezik meg *Náray Szabó Sándor* miniszteri tanácsosnak, a társaság egyik megalapítójának és mindenkor jóakarató támogatójának valóságos államtitkárrá történt kinevezéséről. Jelenti továbbá, hogy *Angyal Pál* dr. jogakadémiai tanár, a pécsi fiókkör elnöke, egyetemi tanár, *Weszely Ödön* dr. igazgató, a pedagógiai szakosztály elnöke, főigazgató és *Farkas Sándor* vál. tag, a tanítóképző-intézetek országos főfelügyelője lett. A választmány örömmel veszi a híreket.

Nagy veszteség érte a társaságot *Schön József*nek, a kiváló szociálpedagógusnak, társaságunk ellenőrének halálával.

Havas Gyula dr. lelkesen tolmácsolja a választmány örömét, melyet érdemes elnökének főrendiházi taggá való kinevezése fölött érzett. Elnök megköszönve a meleg szavakat, biztosítja a társaságot rokonszenvéről, lelkes ügyvezetéséről és támogatásáról. Azután jelenti, hogy a főváros 250 példányban megrendelte «A Gyermek»-et. A jóakarató támogatásért köszönetet szavaz a választmány a fővárosnak.

Az ujonan megalakult *Pedagógiai Szeminárium* felvette programjába a tanítóknak a kísérleti pszichológiában és gyermektanulmányozásban való kiképzését. Ezt a célt szolgálják *Ranschburg Pál*, *Nagy László*, *Révész Géza* előadásai. A választmány örömmel veszi tudomásul, hogy ezért az elismerés *Weszely Ödön* dr. főigazgatót illeti meg.

Jablonkay Géza dr. nagy elfoglaltsága miatt lemond titkári tisztségéről. Elnök sajnálattal veszi tudomásul. Jóakarató, szerető és szorgalmas munkást veszít el vele a társaság. Eddigi működéséért hálás köszönetet mond a választmány, melyről őt jegyzőkönyvi

kivonatban értesíti. A lemondott titkár teendőit a közgyűlésig a három titkár felosztja egymás közt.

Hefty Frigyes, ki a mult évi közgyűlésen könyvtárossá való megválasztását szívesen fogadta, a könyvtárt még nem vette át. Választmány a könyvtár ideiglenes vezetésével *Ballai Károlyt* bizza meg, ki a teendőket eddig is végezte.

Elnök felolvassa az antwerpeni *Algemeen Paedologisch Gezelschap* vezetőjének, *Schuytennek* magyar nyelvű levelét, melyben a társaság 10 éves jubileumára küldött üdvözlét köszöni meg meleg rokonszenvet kifejező szavakban. Gyulai indítványozza a levélnek a sajtóban való közlését. *Nagy László* ezután a füzetes vállalatról referál. Megjelent *Ballai Károly* füzete «A gyermektanulmányozás módszerei»-ről, mely gondos, világos, tartalmas munka. A közönség figyelme az új vállalat felé fordult. Sok példányt adnak el a vidéken is. *Gyulai Aladár* titkár a vidéki körökről számol be. Ezeknek páratlan lelkesedéssel megindult és buzgalommal folytatott munkálkodásáról külön számolunk be. *Perényi József* dr. pénztáros jelentése következett. Csak előzetes számadásokkal szolgált, melyek kedvező kilátást nyújtanak az anyagi ügyek állására. Elnök köszönetet mond a pénztárosnak, lelkiismeretes munkájáért és buzgalmaért.

A közgyűlést ápr. 28-ra, vasárnap d. e. 10 órára tűzte ki a választmány. *Nógrády László* dr. emlékbeszédet mond *Pekri Pekár Károly* felett. *Nagy László* ajánlja, hogy kössék össze a közgyűlést a Gyermektanulmányi Muzeum új helyiségének megtekintésével. Ez a helyiség a Pedagógiai Szeminárium épületében van. Elfogadják. *Nagy László* javaslatot terjeszt be a közgyűlésen választandó négy tiszteletbeli tag kijelölése tárgyában. Három belga és egy német gyermektanulmányozó megválasztását ajánlja. A belgák mindig érdeklődéssel és jóindulattal nézték a magyarországi törekvéseket és rokonszenvük számos jelét adták a kongresszuson. Javasolja: *Schuyten*, *Joteyko* és *Decroly* belga gyermektanulmányozók megválasztását. A németek közül *Meumann*t ajánlja, ki a világon vezető tekintély és a magyaroknak nagy szolgálatokat tett.

Elnök megbizzza *Ballai Károlyt*, hogy a közgyűlésre készítse el a titkári jelentést.

Indítványt terjesztett a választmány elé *Nagy László* A Gyermek szerkesztése tárgyában. Ismerteti *Sebestyén Edének*, a Gyermekvédelmi Lap szerkesztőjének indítványát, ki módosítást ajánl A Gyermek szerkesztésében. Felajánlja szolgálatait a program megvalósításában. A választmány köszönettel veszi az indítványt és ha anyagi erői gyarapodnak és helyzete javul, kérni fogja indítványozó közreműködését.

Nagy László indítványozza egy gyógypedagógiai szakosztály alakítását a gyógypedagógiai intézetben levő gyermekek fiziológiai és pszichológiai rendszeres tanulmányozására. *Benedek Ábrahám* beszámol a gyógypedagógusoknak e tárgyban tartott értekezletéről. Értekezlet kéri a választmányt, hogy határozza el a szakosztály alakítását a megalakítás módozatait az elnökségre bízva. A választmány elvileg kimondja egy gyógypedagógiai szakosztály megalakításának szükségességét és hasznos voltát és megbizva az elnökséget, hogy az illetékes tényezők meghallgatásával tegye meg a szükséges lépéseket.

1913-ban lesz a Magyar Gyermektanulmányi Társaság megalakulásának 10 éves évfordulója. Ebből az alkalomból az elnökség következő indítványát *Gyulai* titkár terjeszti a választmány elé: szerveztessék 1913-ban az *első országos gyermektanulmányi kongresszus*, melynek kettős célja lenne: a/ beszámolás az eddig elért eredményekről, b/ a jövő munkásságnak irányítása. A választmány elvileg hozzájárul az indítványhoz. Elhatározza, hogy a következő választmányi ülésen bizottságot küld ki az előmunkálatok megtételére.

Hirek a Magyar Gyermektanulmányi Társaság fiókköreiről.

Uj kiségitő iskola a gyengetehetségű gyermekek részére. Ujabban ismét szaporodott eggyel ezeknek a nagyfontosságú iskoláknak a számát. A nagybecskereki gyermektanulmányi osztályból mozgalom indul ki, hogy Nagybecskereken is létesítsen az állam kiségitő iskolát azon tanulók részére, akik a többi gyermekkel nem tudnak együtt haladni. Ebben az ügyben örvendetes miniszteri rendelet érkezett le, amelyszerint a jövőiskolaévben a kiségitő iskola megnyitható. Örvendünk ennek a sikernek, melyben nagy része van a nagybecskereki gyermektanulmányi fiókkör lelkes vezető férfiainak, *Grézló János* kir. tanfelügyelőnek és *Büchler Hugó* áll. el. iskolai tanítónak.

A nagyváradai fiókkör közgyűlése. 1912. január 27-én tartotta a nagyváradai fiókkör *Edelmann Menyhért* dr. elnöklete alatt közgyűlését.

Az elnöki megnyitó után, mely a gyermektanulmányi kör multjára tekintett vissza és a gyermektanulmány célját vázolta, *Vaday József* el. iskolai igazgató üdvözli az új eszméket, melyeknek a tanító nagy hasznát veszi.

Berkovics René dr. titkári jelentése beszámolt a jellemlapokról, melyeknek száma 2700 és amelyek Várad összes iskoláiból érkeztek be. *Réz Mihálynak*, a községi iskolák felügyelőjének, a közgyűlés e munkában való támogatásáért köszönetet mondott.

Szűts Izsó polgári iskolai igazgató, az adatgyűjtőosztály elnöke, beszámol az 1911. június havában tartott rajz- és kézügyes-

ségi kiállításról, melyet a gyermektanulmányi fiókkör rendezett a Biharmegyei Általános Tanítóegyesülettel karöltve. A kiállítás, amelyen 17 iskola vett részt, igen szépen sikerült és a városnak társadalmi ünnepe volt a megnyitás napja. Ezzel kapcsolatban *Szűts Izsó* a jövő nyáron Drezdában tartandó nemzetközi rajzkiállításra hívja fel a figyelmet. *Szűts Izsó* indítványára a közgyűlés elvben hozzájárult a «*Pedagógiai Múzeum*» tervéhez, mellyel egyesülne a Biharmegyei Tanszermúzeum.

Mivel a tisztikar megbízatása lelet, a közgyűlés megválasztotta az új tisztikart. *Edelmann Menyhért* dr. az ügyvezető elnöki állásáról lemondott, azonban a szellemi vezetést továbbra is irányítja mint társelnök, ami biztosítja a fiókkörnek fejlődését és tudományos céljainak elérését. A tisztikar a következőképpen alakult: elnök *Vasady Lajos* kir. tanfelügyelő, társelnökök *Edelmann Menyhért* dr., *Szűts Izsó* és *Huzella Gyuláné*, ügyvivő alelnök *Laszczik Ernő* tanítóképző tanár, titkár *Zöldy Bertalan*, pénztáros *Darvas Nándor* gondnok, ellenőr *Kerekes Manó*. A régi tisztikarból *Huzella Gyuláné* a pedagógiai osztály vezetéséről lemondott. A jövőben az összes osztályok vezetése egy kézben összpontosul. A választmány tagjainak megválasztása után a közgyűlést az elnök, miután a tisztikar nevében a megválasztásért köszönetet mondott, bezárta.

A szepesvármegyei gyermektanulmányi fiókkör *igloi helyi bizottsága* március 8-án megalakult. Elnöke *Gömöri Sándor* tanítóképző-intézeti igazgató, jegyzője *Chobodiczky Lajos* lett. Az igloi helyi bizottság feladata a központot a gyermektanulmány tudományos művelése céljából rendezett adatgyűjtésében támogatni és tagjait kiváló gyermektanulmányi művek ismertetésével a gyermektanulmányozásra serkenteni, esetleg önálló megfigyeléseket, illetőleg adatgyűjtéseket végeztetni és végül a gyermektanulmány érdekében nyilvános előadásokat rendezni.

Március 16-án *Halmos Andor* kir. segédtanfelügyelő gyermektanulmányi előadást tartott Felkán s ekkor megalakult a szepesvármegyei gyermektanulmányi társaság *felkai bizottsága*. Elnöke *Fischl Tóbiás*, titkára *Lux Viktor*, jegyzője *Pádisz Árpád* lettek. Hisszük, hogy ezen legujabb körök működése hozzá fog járulni az északmagyarországi gyermektanulmányi mozgalom mélyüléséhez és erősödéséhez.

A gyermektanulmányi mozgalom utat talált *Csongrád vármegye* területére is. A Csongrádmegyei Tanító-Egyesület «Tiszántuli Járásoköre» gyermektanulmányi bizottságot küldött ki.

A gyermektanulmányi hivei az egész országban szaporodnak. Örvendetes jelenség, hogy az együttműködés jelentőségét felfogják, mert ez vezet céljaink eléréséhez közelebb.

Gyermektanulmányi előadás Sátoraljauhelyen. A hazánk különböző vidékein működő szabad liceumok mind nagyobb érdeklődéssel foglalkoznak gyermektanulmányi kérdésekkel. Ime, a *«Zemplén»* január 24-iki számában olvassuk a következő hirt: Városunk Szabad Liceumában *Jámbor György dr.*, főgimnáziumi tanár, tartott sok hozzáértéssel, meglehetősen nagyszámu hallgatóság előtt, magas nivóju előadást a *gyermekek lelki világáról*. Erről a primitívnek látszó és mégis oly szövevényes, csak szeretettel megközelíthető furcsa kis világról és előadása mélyenjáróan, pompás impressziókkal hatott.

Kísérleti szakosztály ez évi február hó 7-én ülést tartott, melyen *Ranschburg Pál dr.* egyetemi magántanár elnökölt. Elnök részletesen ismertette a kísérleti szakosztály eddig végzett munkásságát s szerinte fontos az, hogy a szakosztály ne csupán adatokat gyűjtjön, hanem azokat fel is dolgozza. Abban a szerencsés helyzetben van, hogy a kísérleti szakosztály eddigi adatait feldolgozhatta, vagy legalább is feldolgozásáról gondoskodhatott. Elérkezettnek látja az időt újabb kísérletekre. Ez a kísérlet azonban inkább adatgyűjtés, mint kísérlet. Kifejtette, hogy miként a gyermek, vagy a felnőtt emlékezetére lényeges hatással vannak az érzelmek, szükséges volna kutatni, hogy a gyermek emlékezetét a kellemes, vagy kellemetlen érzelmek befolyásolják-e jobban. Ismertette a gyermekeknek felteendő kérdéssorozatot. A szakosztály az elnök indítványára a kérdések végleges megállapítását és az adatgyűjtés megindítását későbbre halasztotta.

A fővárosi Pedagógiai Szeminárium. Budapest székesfőváros törvényhatósága nagy gondal ápolja a főváros népoktatásügyét. Ezen nagy s áldozatkész kulturmunkáról ad számot az elmúlt iskolaesztendőről kiadott *Évkönyv*¹⁾, melyben a szöveg mellett a legrészletesebb statisztikai táblázatok mutatják a főváros népoktatásügyének fejlettségét. A törvényhatóság azonban nemcsak új iskolák szervezésére, iskolai építkezésekre, s nemcsak iskolái felszerelésére s belső életének fejlesztésére fordít évenként több millió koronát, hanem az iskola munkásainak, a tanítók anyagi létfeltételeinek eszközeit is számottevő arányban megjavította. S mindezen, oktatásügyének előrevitelét célzó intézkedései koronájául egy új intézményt szervezett s február hó elsején avatott fel, a *Pedagógiai Szemináriumot*. A Pedagógiai Szeminárium célja a fő-

1) A Budapest székesfővárosi községi iskolák évkönyve. Évi jelentés az 1910–11. iskolai évről. Kiadja a székesfővárosi tanács közoktatásügyi osztálya. Ára 1 korona.

városi tanítók szakismereteinek mélyítésére, színvonalon tartására alkalmat és eszközöket nyújtani s az önművelő vágy felkeltése és kielégítése. Ezen célra szolgálnak a Pedagógiai Szeminárium intézményei, a pedagógiai, a lélektani és a fizikai laboratórium, a muzeum és a pedagógiai könyvtár és a tanfolyamok. Négyféle tanfolyam van: 1. az állandó tanfolyam; 2. tudományos előadások; 3. technikai és művészeti tanfolyamok; 4. az idegen nyelvi tanfolyamok. Az állandó tanfolyam csakis kezdő tanítók számára van. «Az állandó tanfolyam célja a kezdő tanítót bevezetni az iskolai munkába, megismertetni őt a fővárosi iskolával s annak speciális követelményeivel, kiegészíteni s bővíteni a tanítóképzőben szerzett ismereteit, alapot s ösztönzést adni a további önképzésre.» Az állandó tanfolyam tárgyai: Budapest földrajza, közegészségtan, közgazdaságtan, a beszéd- és értelemgyakorlatok módszere, a magyar nyelvi oktatás, a számtanítás, a testi gyakorlat és testi nevelés, a rajz és rajztanítás módszere, a gyermektanulmány, a mai tudományos pedagógia és végül pedagógiai szeminárium. A tudományos előadások tárgyai a filozófia, az irodalom, természettudományok, gyermeklélektan és fiziológia, kísérleti lélektan, gyermektanulmányi gyakorlatok, gyermektanulmány. Ezen intézmény, mint látható, magas színvonalú s a pozitív pedagógiai irányban halad. Betüpcsökölés volna ezen intézmény hasznosságáról írni, még haszontalanabb iparkodás lenne a fővárosi tanítóknak ajánlani. Mindezt az élet már elintézte s a megnyitást követő héten már az ezret jóval meghaladta a jelentkezők száma. Ez jelenti azt, hogy kellett ez az intézmény, de mutatja a fővárosi tanítósnak a kultúra iránti fogékonyságát is. Boldogok azok a férfiak, akik létesítették, látván azt, hogy jót jól csináltak. (bk.)

A szegedi fiókkör közgyűlése. A Magyar Gyermektanulmányi Társaság szegedi fiókköre február 11-én tartotta évi rendes közgyűlését *Szele Róbert* dr. főigazgató elnöklete alatt. Az elnöki megnyitó után a távollevő titkár, *Domokos Lászlóné* helyett *Orkonyi Ede* olvasta fel a titkári jelentést, amelyet tudomásul vettek. *Abrahám János* pénztáros a pénztári jelentést mutatta be, amelyet szintén elfogadtak.

Az V. kísérleti lélektani kongresszus. A «Kísérleti Lélektani Társaság» ez évi április hónap 16—19. napjain Berlinben rendezi V. kongresszusát, melyre a meghívókat e napokban küldötte szét a szavazó-bizottság elnöke, *Stumpf* dr. titkos kormánytanácsos, berlini egyetemi professzor. E kongresszuson a kísérleti lélektan és kísérleti pedagógia igen sok fontos tétele kerül megvitatás alá. A kongresszus előadássorozatának tanúsága szerint e két új tudo-

mányszak legkiválóbb képviselői fogják előterjeszteni Berlinben az innsbrucki kongresszus óta végzett kutatásaik eredményeit. Már eddigelé is három összefoglaló jelentés és ötven előadás van felvéve a kongresszus tárgysorozatába. A kongresszussal kapcsolatosan nagyszabású kiállítás is lesz, mely az alkalmazott lélektan berlini intézetének kiállításán kívül két főcsoportban fogja bemutatni a lélektani kutatások céljaira szerkesztett műszereket. E két főcsoportban helyet foglalnak: 1. különböző lélektani felszerelések, vizsgálati utasítások és a szemléleti tárgyak sorozatai, melyeket a kísérleti lélektan legkülönbözőbb irányú vizsgálataiban fel szoktak használni s ezek között első sorban a legújabb berendezések nyerne elhelyezést; 2. a kísérleti pedagógia körébe tartozó vizsgálatokban alkalmazott, úgyszintén a tanítóképzőkben s a tanítói tanfolyamokon való tanításban értékesíthető legegyszerűbb felszerelések teljes összeállítását mutatják be. Külön kiállítást rendez a kongresszussal kapcsolatosan az Alkalmazott Lélektani Intézet (Institut für angewandte Psychologie), amelyen felkérésre Nagy Lásztó is részt vesz rajzgyűjteményeivel.

A kongresszus «összefoglaló jelentései» lesznek: *Deuchler*: A nyelvészeti tantárgyak lélektanáról. *Marbe K.*: A lélektan vonatkozásai a többi tudományokhoz s a gyakorlathoz. *Stern W.*: Az intelligencia vizsgálatának lélektani módszereiről.

Nevezetesebb «előadások» lesznek: *K. Büchler*: Az iskolás gyermekek abstraháló képességének fejlődése. *Glessner*: Az akaratgátlásról és akarat-egyenetésről. *A. Grünbaum*: A fontolgatás lelki jelenségének megfigyelései. *Guttmann*: Az éneklés pszichofizikájának módszerei. *D. Katz*: A kísérleti lélektan s a festőművészet. *Krausz*: Vétkezés, beszámíthatatlanság és elmebetegség. *A. Lehmann*: A szellemi munka folyamán végbemenő anyagcseréről. *Máday*: A pályaválasztás lélektana. *G. Martius*: A szintetikus és analitikus lélektanról. *C. Minnemann*: A látás alapjelenségei. *G. E. Müller*: a) A látás érzetek lokalizációjáról. b) Az ujjrafelismerés és a visszaható gátlás a *Heine* kisasszony kísérletei szerint. *Myers*: Egyéni különbségek a hangok felfogásában. *W. Peters*: Az értelmi képességek átörökléséről. *O. Pfungst*: a) A majmok lélektanához. b) A «bészélő» kutyákról fonográfus bemutatásokkal. *Ranschburg*: Újabb kutatások az egyidejűleg ható ingerek gátlásáról. *H. Rupp*: Az emlékezet tulajdonságainak rendszeres áttekintése. *R. Sommer*: Az oki összefüggés képzele és ennek zavarai. *S. Spearman u. Hart*: Az általános szellemi munkaképességről. *Ullitz*: A műélvezetnek az esztétikain kívül eső tényezői.

A kongresszuson tanácskozási joggal csakis a Kísérleti Lélektani Társaság tagjai s a különböző főiskolák tanárai vehetnek

részt, de 12 márkáért belépési jegyet válthatnak s hallgatókként jelen lehetnek mindazok a magántudósok, tanítók s egyetemi hallgatók is, akik a kísérleti lélektannal behatóan foglalkoznak s ezt igazolni is tudják. Tanítók s egyetemi hallgatók csak 6 márkát fizetnek a belépő jegyért; de a kongresszusi dolgozatokat ingyen csak azok kapják, akik 12 márkát fizetnek. *R. D.*

Külföldi szemle.

Összeállította: *Perényi Irén* polgári iskolai tanítónő Hátszegen.

Az őszinteségről és a tapintatosságról. (St. Petersburger Zeitung.) Talán különösen hangzik, azonban feltétlenül igaz az az állítás, hogy a túlságos őszinteség tapintatlansággá válhat. Sokszor hallani a mindennapi életben azt a kifakadást: «Majd megmondom neki az igazat!» Itt azonban az «igaz» szót a «kiméletlenség» vagy «durvaság» kifejezéssel lehetne helyettesíteni. Az igazat ilyen értelemben véve megmondani legtöbbször felesleges, s ha az ember az «igazat» elhallgatja, még nem lesz igaztalanná. Legkevésbé sem szükséges, hogy a tanácsadó vagy oktató szerepét öltük magunkra, mikor ezeket az ügyességeket magunkon is gyakorolhatjuk. Első sorban azonban ne legyünk kiméletlenek az igazság kedvéért, ha erre szükség nincsen.

Hogy mennyire megfeledkeznek a szülők arról, hogy a gyermeket tapintatosságra szoktassák, annak számos példáját tapasztalhatni az életben. Egy alkalommal a cikk írója fültanuja volt a következő jelenetnek. Egy tizenkét éves kis fiút, kit a legnagyobb igazságszeretetre neveltek, egyszer arra kérték szülői, hogy nagyanyját kísérje el a villamos állomáshoz. A nagymama természetesen szabadkozott, de az anyja kijelentette, hogy ez a kis szolgálat határozottan örömet szerez fiacskájának. «Ugy-e kis fiam?» szolt a gyermekhez fordulva. Ez azonban őszintén válaszolta: «Nem mondhatnám, de azért elkisérem a nagymamát!» Ez a kis történet tanúsítja, hogy az őszinteség egyoldalú kifejlesztése, az udvariasság s a lélek tapintatosságának ápolása nélkül milyen könnyen válik kiméletlenséggé. Igaz, hogy az ilyen eset, ha nagyobb bajt nem is okoz, mindenesetre kinos perceket szerez a hallgatóságnak. Maga a gyermek is érzi, hogy helytelenül viselkedett, de hogy mit kellett volna mondania, azt legtöbbször nem is tudja. Így legtöbbször a gyermek igazságérzete kezd ingadozni. Hogy ezt elkerüljük, a nevelésnek oda kell hatnia, hogy a gyermek minden szava lelkületének, azonban

harmonikus lelkületének igaz kifejezése legyen. Egész valóját a szeretet és a tisztelet érzése hassa át, s így soha sem lesz tapintatlan embertársaival szemben. Szoktassuk a gyermeket ahhoz, hogy inkább a hallgatást válassza, mintsem az igazság kiméretlen kimondásával valakinek fájdalmat okozzon. Ezt a gondolatot a mai kor nevelési rendszerében kellene erőssé tenni, mert éppen a XX. század emberéből hiányzik a tapintat. Igaz, hogy a tapintat olyan lelki tulajdonság, melyet nehéz bele nevelni az emberbe, azonban fejleszteni mindenesetre lehet, sőt kell is. Az igazságot és őszinteséget pedig mélyebbé, nagyobb fontosságúvá kell tenni, mert az igazság több az üres szónál.

A szülők hibája a nevelésben. (Le Christianisme Social. Paris.) Strassburg városában nem régiben *Wagner* Károly párisi pedagógus tartott előadást «a szülők hibáiról a nevelésben» címmel.

Bevezetésében kijelenti, hogy azokra a hibákra fog rámutatni, melyeket a mindennapi életben lépten-nyomon tapasztalhatni, s melyeket a legjobb akarattól vezetett szülők sem vesznek észre magukon.

Többek között azt mondja, hogy mindjárt a nevelés kezdetén hibába esik sok szülő, ha a gyermeke iránti szeretetét túlságba viszi. A nagy szeretettel körülvelt kicsikét hamarosan a ház zsarnokává kényeztetik, ami a gyermek jellemének kifejlesztésére rendkívül káros. Éppen ezért minél előbb tanulja meg a gyermek azt, hogy ő is csak paránya az emberiségnek.

A nevelés egyik fontos eszköze a beszéd. Vannak azonban szülők, kik a szót tartják a nevelés egyetlen tényezőjének, s minden alkalmat megragadnak, hogy a gyermek lelkére beszélhessenek. Amint azonban a sokat kínált árú elveszti értékét, úgy a sok szóbeszédnek sincs meg a kellő foganatja s nevelő hatása.

Néhány szóval megemlékszük az előadó azokról a szülőkről is, kik úgy nevelik gyermekeiket, mintha nem is a közönséges halandók közé tartoznának, hanem valamely kiváltságos osztály tagjai lennének. Céljuk ezzel az, hogy a gyermek izlését felfogását finomabbá, előkelőbbé tegyék. A célt azonban el nem érik, hanem a gyermek lelkéből a szelidséget s az igazi nemes érzéseket ölik ki. Helyesen jegyzi meg az előadó, hogy ha azt kívánják a szülők, hogy gyermekeik a magasztosat, ideálisat szeressék, küldjék abba az iskolába, ahol arra tanítják őket: «Ha nagy akarsz lenni, szolgálj másoknak!»

Végül kiemeli a francia pedagógus a családi nevelés fontosságát, mert az iskola, a hadsereg, a társadalom akkor fejthet ki igazi munkásságot, ha a család jó anyagot készít elő számára.

A nevelőnőkről. Sokan a legszerencsétlenebb gyermekek közé számítják azokat a gyermekeket, akik az anyai nevelésben nem részesülhetnek, hanem fizetett egyénekre vannak bízva. Részben igazuk is van, mert a nevelőnő és növendéke között csak ritkán fejlődik ki oly bensőséges viszony, mint az anya és gyermeke között. Ez természetes is, mert a nevelőnők rendszeren sokat változnak; a családtól való függés tudata megbénítja munkásságukat, másrészt pedig a szülők és nevelők eltérő véleménye félszeggé, hiányossá teszik a nevelést. A nevelőnőkre bízott gyermekek rendszeren túlságosan illedelmesek, kifogástalan magaviseletűek, de ezek a külsőségek szellemi és erkölcsi fejlődésükkel nem arányosak. Ez a civilizáció csak külső máz a gyermekben, míg emellett a lelki műveltség gyakran hiányzik belőlük. Az anyák éppen ezért vegyék fontolóra, hogy gyermekeik nevelését kire bizzák. Idegenre csak akkor bizzák, ha súlyos körülmények, mint betegség, vagy kenyérkereset teszi lehetetlenné a személyes felügyeletet. Hiszen az anyai szeretet melegétől fosztják meg gyermeküket, de még több igazi örömtől önönmagukat, mert a gyermek őszinte, tiszta lelkében való gyönyörködés busásan jutalmazza a fáradságot. (Die Zeit, Wien.)

Engedjétek a gyermekeket gyermekeknek lenni! Mondja egy híres pedagógus. Ne rövidítsétek meg ifjúságának gondtalan éveit s ne akarjátok a gyermeket fejlődésének lépcsőin erőszakos feljebb és feljebb siettetni, mert ez mind az egyes egyénekben, mind a nemzedék egész sorsán megboszulja magát. Ezekben az elvekben sok igazság van, s különösen a mai, a lázas haladás korszakában válik időszerűvé. A törvényhozást is foglalkoztatta ez a gondolat akkor, mikor a gyermekmunkások ügyéről gondoskodott. Sajnos azonban, hogy ez a hajsza nemcsak a szegény emberek, hanem a jómódú családok gyermekénél is előfordul. Ezek a szülők gyermekeiknek legjobb akarói, s őket a leggondosabb nevelésben óhajtják részesíteni. Megtesznek érdekükben mindent, az iskolai oktatáson kívül elhalmozzák őket zongora és nyelvi órákkal, úgy, hogy a gyermek a sok iskolai és házi tanulmányoktól heteken keresztül nem juthat szabad levegőre. Természetesen így sápadt, ideges, vérszegény gyermekeket nevelnek, kik később az életben sem tudják helyöket megállni. Ezek a szülők elfelejtik, hogy a gyermek testből és lélekből áll, s csak a kettőnek egyöntetű fejlesztésével lehet harmonikus egyént nevelni. Nem gondolnak arra, hogy a friss, tiszta levegő, a test észszerű nevelése éppen olyan szükséges, mint a szellemi oktatás és a mindennapi táplálék.

Sokszor azonban maga az iskola is megfelelkezik arról, hogy

gyermekkel van dolga, mert az elemi oktatás gyakran merev és mesterkelt. A gyermek életében az iskola nagy változást jelent, mert a folytonos mozgáshoz, játékhoz szokott gyermek egyszerre órákon át való csendes ülésre, figyelésre van kárhozthatva. Eddig élő, létező dolgokkal foglalkozott, az iskolában elvont élettelen betűkkel, számokkal van dolga. Ez a változás sok gyermeknél testi, másoknál pedig szellemi gyöngeségben nyilvánul, vagy a legtöbb esetben a gyermek képzelete, gondolatvilága veszít a gazdagságából, színes-ségéből. Az iskola legyen ezért átmenet a játékból a komoly munkához. Sok elemi iskola elfogadta már ezt a fontos pedagógiai elvet, s a gyermeknek nyújtandó új ismereteket szemléleti köréhez, életviszonyaihoz alkalmazza. Ezekben az iskolákban az első évben nem tanítják a gyermeket mindjárt írás-olvasásra, számolásra, hanem itt mesélnek, énekelnek, sétálnak, rajzolnak, festenek s szlőjddel foglalkoznak. Ez azonban nem azt jelenti, hogy az időt játékkal töltenék el, hanem észrevétlenül a komoly munkához szoktatják a növendékeket. A végeredmény egy és ugyanaz lesz, csak természetesebb és könnyebb az ismeretnyújtás módja. (Generalanzeiger für Hamburg-Altona.)

A gyermeki beszéd fejlődése. A gyermek beszédének fejlődésével hosszabb ideig foglalkozott Stern W. breslauer pszichológus s megfigyeléseinek eredményét a «Zeitschrift für angewandte Psychologie» című folyóirat mellékletében tette közvé. Munkája nemcsak a szakférfiak, hanem a művelt közönség figyelmét is lekötötte. Többek között kifejti, hogy minden fejlődés, akár testi, akár szellemi, nem egyéb, mint növekedés, gyarapodás. A gyarapodás azonban nemcsak mennyiségi, hanem minőségi is. Ez a törvényszerűség megnyilvánul a gyermeki beszéd fejlődésében is. A gyermek szókincsének gyarapodásán kívül kifejező képessége is fejlődik. Feltevését Stern tanár adatokkal is bizonyítja. Egyik leánygyermekének beszédfejlődését kísérte figyelemmel s azt tapasztalta, hogy a gyermek szókincese

1 éves és	3 hónapos	korában	8 szó				
1	«	«	6	«	«	44	«
1	«	«	8	«	«	118	«
1	«	«	11	«	«	275	«

Megfigyelte továbbá azt is, hogy a fejlődésben bizonyos hullámzás vehető észre. A fejlődésben néha szünetelés áll be, ez azonban nem szellemi gyöngülést, vagy megállapodást jelent, hanem a szerzett anyag feldolgozásának ideje. Stern tanár ezt a folyamatot saját fián is tapasztalta. A gyermeknek $5\frac{1}{4}$ éves korában 15 szóból álló szókincese volt, amely azonban hónapokon keresztül alig gya-

rapodott, habár a gyermek élénk érdeklődéséből szellemi fejlődésére következtetni lehetett. Két éves korában azonban a gyermek szókinése egy hónap leforgása alatt 40 szóval gazdagodott. A gyermek fejlődésében beállott hanyatlás tehát csak látszólagos, s a gyermek értelme ez idő alatt is épp úgy gyarapodik, mint akkor, amikor a haladása nyilvánvaló. (Vorwärts, Berlin.)

Az iskolakötelezettség és a korengedély. Az osztrák törvények értelmében a hat éves gyermekek iskolakötelesek. Azonban az 1905. szeptemberben kiadott rendelet megengedi, hogy a gyermekek korengedély alapján még hat éves koruk előtt is felvehetők legyenek az iskolákba. E korengedély négy hónapra terjed, s határideje január 15-ike. A tapasztalat azt mutatja, hogy évenként mind több és több szülő használja fel a korengedélyt gyermeke számára. Ennek az a következménye, hogy az iskolák első osztálya túlszűfolt, úgy, hogy 60–70 gyermeket kell a tanítónak írásra, olvasásra oktatni. Ilyen nagyszámú tanulót természetesen nehéz eredményesen tanítani, főleg az első évben, mikor a gyermek a műveltség alapját nyeri s alapos oktatásra volna szüksége. Éppen ezért nagyon kívánatos volna az, hogy a korengedély intézményét teljesen szüntessék meg. Szükséges volna nemcsak az eredményes oktatás, hanem a gyermekek egészségi viszonyainak szempontjából is. Néhány európai állam belátta a tanítás korai megkezdésének káros következményeit s az iskolakötelezettséget a hét éves gyermekekre mondotta ki. Ezt az újítást erős, munkaképes nemzedék nevelése érdekében minden európai állam elfogadhatná. (Deutsches Volksblatt, Wien.)

ÜBERSICHT DER LETZTEN NUMMER.

VI. Jahrg. Nr. 2.

Die Nervosität der Mädchen.

Von Frau Dr. Margarete Dóσαι-Révész, Chefärztin des Heilpädagogischen Kindersanatoriums.

Zunächst versucht Verfasserin die vielfachen rein körperlichen Symptome des Übels zu beschreiben, und geht sodann auf die Veränderungen des geistigen und seelischen Lebens über. Denn gerade die psychischen Faktoren sind von besonderer Wichtigkeit, indem in dieser Beziehung die Nervosität von allen anderen

Krankheiten sich sehr unterscheidet, ihr Wesen mit der Individualität und dem Intellekt des Patienten gänzlich verquickt ist. Deshalb scheint es begründet, ihre Entäusserung den Geschlechtern gemäss zu bezeichnen und in diesem Sinn von der *Nervosität der Mädchen* gesondert zu sprechen.

Nun macht uns Verfasser mit einigen Formen des Übels bekannt und hebt eine charakteristische Eigentümlichkeit des weiblichen Organismus, das sexuelle Leben der Frauen hervor. Hierbei berührt sie die *Aufklärung*, die in der heutigen verkehrten Beleuchtung gleichfalls geeignet ist, durch ihre fast steten Erregungen den Boden zu einer frühen oder späteren Nervosität vorzubereiten. Es können auf diesem Wege sogar auch jene Schäden verursacht werden, wodurch die Mädchen in die unglückliche Lage geraten, ihren wahrlichsten Beruf für die Mutterschaft ewiglich einzubüssen.

Nunmehr behandelt Verfasserin die Umstände, wie die Krankheit vereitelt, oder auf welche Weise ihre nachteilhafte Wirkung vermindert, beziehungsweise behoben werden könne. Zuvörderst müssen die Mädchen trachten, ihr Nervensystem unter keinerlei Umständen zu sehr in Anspruch nehmen zu lassen, sie müssen unablässig bestrebt sein, ihre physische Kraft mit kluger Berechnung zu vermehren und die körperliche Widerstandsfähigkeit gegen verschiedene Einwirkungen zu steigern. Sie sollen lernen, ihre Bewegungen zu disziplinieren, die Kräfte zielbewusst zu je grösserer Arbeitsdauer auszugestalten und durch allmählich rhythmisch werdende Beweglichkeiten angenehme esthätische Gefühle zu erwecken; eine ähnliche Parallele stellt sich auch in der seelischen Welt ein. Überhaupt reagiert die weibliche Psyche lebhafter auf Gefühlserscheinungen, deren Aufarbeitung dann auch weitaus mehr geistige Energie erheischt, als beim männlichen Geschlechte. Es müsse somit ein gewisses Sparsystem betreffs der wertvolleren geistigen Kräfte beobachtet und bereitgelegt werden. Das soll insonderheit auf jene Mädchengarde Anwendung finden, die einerseits nach verschiedentlichen Zerstreuungen und Interessen hascht, andererseits durch unzählige Unterrichtsgegenstände und Bildungsgattungen schrecklich abgespannt und totgehetzt wird. Derartige Gedanken und Ratschläge beziehen sich immer auf die Verhältnisse, wo die Nervosität noch garnicht, oder nur im Anfangsstadium auftritt. Falls das Übel schon überhand genommen, muss immerdar das Prinzip der Schonung aufs strengste gewahrt werden.

Zuletzt weist Verfasserin auf die heiligste weibliche Bestimmung, den *Mutterschaftsberuf* hin, worin die Mädchen höchsternst unterwiesen werden sollen. Die Vielseitigkeit der Kultur müsse nutzbar

gemacht werden, die jugendlichen weiblichen Geschlechts womöglich kraftvoll zu rüsten, um ihre Gesundheit zu bewirken, vornehmlich aber ihr Nervensystem zu stählen, zumal von ihrer Konstruktion die Lebenskraft der künftigen Generationen abhängt, für die schon jetzt die nachmaligen Mütter verantwortlich sind.

Kinderforschungs-Nachrichten.

Die Datensammelsektion der Ungarischen Gesellschaft für Kinderforschung hielt am 24. Januar unter dem Vorsitz des Dr. L. Nógrády eine Sitzung, wobei folgende Angelegenheiten erledigt worden sind:

1. Zur Sammelforschung sollen fortan die Kinder-Gärtnerinnen mit herangezogen werden, weshalb für sie neue Fragebogen herzustellen seien.

2. Was die neuen Datensammlungen anbelangt, wurde nachstehendes festgesetzt:

a) Auf dem Gebiete des Interesses wurde eine andere Richtung bestimmt, nämlich, von der IV. Elementarklasse angefangen wird behufs Erschliessung der kindlichen Individualität die Frage gestellt, welche historische Gestalt der Vergangenheit den Kindern am besten gefällt und warum?

b) Erbringungen von Erinnerungen des Kinderalters bis zum 18. Lebensjahre.

c) Datensammlungen bezüglich der Phantasie..

3. Die Wirkung der Märchen auf das Kind, in Form mannigfacher Fragen.

4. Die ästhetische Datensammlung wird fortgesetzt.

5. Die Sammelleidenschaft des Kindes wird geprüft.

Die Ung. Gesellschaft für Kinderforschung veranstaltete am 13. v. M. einen öffentlichen Vortragsabend, wo Direktor Paul Guttenberg über das Thema «Arbeitserziehung» sprach.

Die Filialvereine unserer Gesellschaft entfalten eine erspriessliche Tätigkeit. In *Nagybecskerek* hielt die Abteilung für Kinderforschung eine Versammlung, wo Gerichts- und Schularzt Dr. B. *Fialowsky* über «*Nervosität der Kinder*» und Schulleiterin Karolin *Messinger* über «*Einbildungskraft der Kinder*» Vorträge gehalten haben.

Im Zweigverein in *Nagyvárad* hatte im Rahmen einer Jahresversammlung E. *Laszczik* «*Die Charaktermerkmale der Individualität*» behandelt, und I. *Szűts* über die Kinderzeichen und Kinderarbeitsausstellung, sowie ein ins Leben zu rufendes pädologisches Museum referiert.

Im Filialvereine zu Pécs wurden jüngst mehrere Vorträge gehalten. Schulinspektor *J. Ember* befasste sich mit der «*Lüge und dem Lügen des Kindes*». Bürgerschullehrerin *S. Fatima* absolvierte zwei Vorträge: 1. «Die Bedingungen der individuellen Erziehung in der Schule vom Standpunkte der normalen und abnormen Kinder.» 2. «Der Rythmus des psychischen Lebens.» Ausführlich beleuchtete der Vorsitzende des Vereins Prof. Dr. *P. Angyal* «Den Wert der kindlichen Zeugenaussagen.» Vortr. ging von dem Grundgedanken aus, dass das Kind sich nicht quantitativ, sondern qualitativ vom Erwachsenen unterscheidet. Vermittels statistischer und experimenteller Beiträge beweist er, wie viele unwahre Daten in den Geständnissen der Kinderzeugen enthalten sind, was er damit erhärtet, dass nicht nur die Wahrnehmungsgabe, sondern auch die apperceptive Fähigkeit bedeutend schwächer sind bei Kindern, als den Erwachsenen. Ja selbst ihr Gedächtnis funktioniert nicht so ganz zuverlässig. Weiters wirken dabei auch noch mit: die Illusion, Phantasie, Stimmung, die geistige Stufe, Impressionabilität und insbesondere die Neigung zur Suggestion. Endlich prüfte Vort. jene Faktoren, welche die Reproduktionstreue beeinträchtigen, und gelangt zur Schlussfolgerung, dass Kinder nur in äusserster Notwendigkeit und auch dann lediglich von Kinderrichtern und höchstens einmal verhört werden dürfen. Überhaupt sollte auf eine Kinderaussage allein kein Urteil gefällt werden. Lehrer und Jurist müssten sich vereinen, denn nur so werde die Gemeinsamkeit in den Kindern erblühen und die Gerechtigkeit in der Allgemeinheit durchdringen.

RÉSUMÉ DU DERNIER NUMÉRO.

VI. Année, Nr. 2.

La nervosité des jeunes filles.

Par : Dr. Marguerite Dósai-Révész.

Il n'est sans doute pas d'autre maladie dont les symptômes soient aussi nombreux et d'espèces si différentes, selon les individus, que la nervosité. Cette maladie se manifeste, le plus souvent par des maux de tête, des étourdissements, des bourdonnements dans les oreilles: chez certains sujets, le coeur fonctionne irrégulièrement, leurs membres sont pesants, ils éprouvent des douleurs à la colonne vertébrale, et ainsi de suite. La personne nerveuse a

le sommeil agité et peuplé de cauchemars. Un autre genre de signe certain de cette maladie consiste en des variations brusques dans la vie intellectuelle des sujets. C'est précisément par cette circonstance, par ce rôle des motifs psychiques, que cette maladie est si différente des autres, purement physiques.

Dès le début de la vie, le système nerveux des femmes est plus sensitif, que celui des hommes. Cette sensibilité n'est pas précisément de la faiblesse; mais elle peut en devenir une, si elle est soumise à un abus de sa force. Le rôle actif de la femme dans la tenue d'une maison astreint cette dernière à une attention constante et à une excitation continuelle. Si le soin de gagner sa vie s'ajoute aux soucis domestiques, le sort de la femme est difficile.

Un des motifs qui rend la femme plus sensible à la nervosité se trouve dans la constitution même. A certaines époques, elle présente presque toujours des symptômes nerveux; dans les cas même les plus favorables, sa force physique se trouve toujours amoindrie pendant cette période.

Lorsque la maternité arrive, son organisme souffre davantage et ses forces sont encore plus éprouvées. Les jeunes filles elles-mêmes présentent des signes nerveux. Bien qu'ignorant la vie elle sont inconsciemment entraînées par leur imagination dans des voies qui peuvent être nuisible à leur future vocation de famille.

Selon plusieurs savants, cette nervosité des femmes proviendrait de l'impossibilité où est leur système nerveux de faire face à toutes les exigences de la vie sociale. Il ne faut pas non plus qu'elles veuillent s'attaquer à tout, tout connaître, tout embrasser.

La jeune fille ayant une profession et s'occupant en outre à des travaux domestiques ne doit pas prendre part également à la vie mondaine, à tous les plaisirs et à des distractions nombreuses-comme le font les autres jeunes filles n'ayant pour toute occupation que les soins de l'intérieur.

La jeune fille doit tout faire pour sa santé et ses forces physiques et psychiques a fin d'atteindre son but'essentiel: devenir une bonne mère de famille.

Mouvement de Pédologie.

La commission des enquêtes pédologiques s'est réunie, le 12 janvier 1912, sous la Présidence de M. Nogrády. On décida que les Ecoles maternelles devaient aussi prendre part aux recherches faites par la commission. On invitera à la prochaine séance les institutrices

des Ecoles maternelles et on leur donnera des questionnaires faits exprès pour les petits enfants fréquentant ces écoles.

On fixa aussi le domaine de la pédologie dans lequel il est nécessaire de faire une enquête. On se prononça pour les sujets suivants : a/ On continuera à faire des recherches sur les intérêts des enfants mais à présent dans d'autres directions que jusqu'ici. «Lequel des grandes personnage de l'histoire préférez-vous ? Pourquoi ?» — sera la première question. On commencera l'enquête dès la quatrième classe de l'école primaire.

b) Recherches sur les souvenirs enfantins. «Quel est l'événement le plus ancien dont vous vous souvenez ?»

c/ Recherches sur l'imagination. Par exemple. «Comment est la mer ?» «Écrivez une histoire se passant dans la montagne.» La section discutera encore prochainement sur la valeur de ces questions.

d/ L'effet des fables sur les enfants. «Aimez-vous les fables ? Laquelle préférez-vous ?» On demandera également aux plus grands enfants : «Avez-vous éprouvé les effets d'une fable sur votre humeur ? vos actions ?»

e/ On continuera à faire des recherches sur le goût esthétique.

f/ La passion de l'enfant à faire des collections. M. Nagy propose de poser les questions suivantes aux enfants : «Qu'est ce que vous collectionnez de préférence ?» Quand avez-vous commencé à faire des collections ? Quand avez-vous cessé d'en faire ? Que faites-vous des objets collectionnés ?»

La commission accepte ces questions.

La Société Hongroise pour l'Étude de l'Enfant a tenu sa séance publique, le 13 janvier 1912, dans la grande Salle de l'Université, sous la Présidence de M. Nagy, M. Guttenberg a fait son rapport sur : «Le rôle du travail manuel dans l'éducation.»

Réunion de la Société de Pédologie à Nagybecskerek. La section de Nagybecskerek a tenu sa séance publique, le 6 janvier 1912, sous la Présidence de M. Grézló, Inspecteur primaire. M. le Dr. Fialovszky, médecin scolaire, a très bien expliqué, dans sa communication, l'origine de la nervosité des enfants, les symptômes de cette maladie et les procédés à l'aide desquels on peut éviter ce mal. Mme Messinger, discuta sur : «L'imagination des enfants.»

La Société Filiale, à Pécs, a tenu sa séance publique le 17 janvier 1912. On y a traité le sujet suivant : «Les mensonges des enfants.» Rapporteur : M. Ember, Inspecteur primaire. La seconde séance a eu lieu le 24 janvier. Mlle Futima, Institutrice, fit un discours sur : «Les conditions de l'éducation individuelle à l'école.»

La Société Filiale à Nagyvárád s'est réunie en Assemblée Géné-

rale le 27 février 1912 sous la Présidence du Dr. Edelman. Séance tenante M. *Lasczik* a fait son rapport sur les registres relatifs à l'individualité de l'enfant.

A la troisième séance publique de la Société annexe à Pécs, M. *Angyal*, Professeur, Président de la Société à Pécs a fait connaître en son discours : «*La valeur des témoignages en justice des enfants.*» Le rapporteur tire ses conclusions de l'idée que les enfants sont différents des grandes personnes, non seulement en quantité, mais en qualité. L'enfant ne doit pas être considéré comme un adulte non encore développé. Il ne doit pas être traité comme les adultes, même au cas où il enfreint la loi. Il ne faut pas le punir moins sévèrement que les adultes ; mais il faut le traiter d'une manière toute différente. Cette idée doit nous amener à un changement d'opinion au sujet des témoignages des enfants en justice. Les dépositions des enfants sont souvent entremêlées d'épisodes imaginaires. La faculté de perception est moins développée chez l'enfant que chez l'adulte. Sa mémoire ne fonctionne pas aussi exactement que celle de ce dernier. Les fonctions intellectuelles sont, chez les enfants, sous l'influence de l'illusion, de l'humeur, du degré d'intelligence et de la suggestion.

Le témoignage enfantin n'est pas à supprimer ; mais puisqu'il est peu authentique, il doit être obtenu par de nouveaux procédés servant mieux les intérêts de la justice et moins défavorables au moral de l'enfant. La valeur du témoignage enfantin doit être éprouvée d'une autre manière. Il est à désirer que l'enfant ne soit interrogé que dans des cas urgents et que l'interrogatoire soit fait, non par des juges d'instructions ou des hommes de loi, mais par les juges spéciaux du tribunal enfantin.
